

Vapaa ajattelija

1
2004
2,5€

Jumalaton kulttuurilehti

*Poliittinen
islam –
vapauden
pahin uhka*

*Huononeeko
katsomusvapaus?*

Posthumanismi

Operaatio eroakirkosta.fi

60. vuosikerta, 10.3.2004

Julkaisija

Vapaa-ajattelijain liitto ry

Vastaava toimittaja

Erkki Hartikainen
Käsityöläisentie 17 A 1, 00750 Helsinki
Puhelin 040-565 1271
Sähköposti etkirja@dlc.fi

Päätoimittaja

Janne Vainio (GSM 050-365 6808)

Seuraavaan lehteen tarkoitettu aineisto lähetetään toimitukselle 25.4.2004 mennessä mieluiten sähköpostina (liitteet .rtf tai tekstimuodossa) tai levykkeellä

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Vapaa-ajattelijain liitto/Toimisto
Neljäs linja 1, 00530 Helsinki
Puhelin (09) 715 601, fax (09) 715 602
val@vapaa-ajattelijat.fi

Ilmoitushinnat

Koko sivu 235 €
Puoli sivua 135 €
1/8 sivua 50 €
Lisävärit sopimuksen mukaan

Tilaushinta

22 €/vuosi
Kuusi numeroa vuodessa

Painos 1 800 kpl
Painopaikka Meripaino Oy

ISSN 0355-8703

Vapaa Ajattelijaja on **Kulttuuri-,
mielipide- ja tiedelehtien liitto
Kultti ry:n** jäsen.

Kirjoitukset eivät välttämättä edusta lehden toimituksen ja julkaisijan näkemystä.

Sisältö 1/2004

Pääkirjoitus <i>Janne Vainio</i>	3
Hautausmonopolista ei valitusoikeutta <i>Janne Vainio</i>	4
Operaatio eroakirkosta.fi <i>Jori Mäntysalo</i>	6
Poliittista islamia vastaan <i>Roy Brown</i>	8
STM islamistien linjoilla <i>Janne Vainio</i>	13
"Moraali" on nyt siveystiedettä <i>Erkki Hartikainen</i>	14
Posthumanismi <i>Erkki Hartikainen</i>	14
Katsomusvapautta aiotaan huonontaa <i>Jouni Luukkainen</i>	21
Uutisia, keskustelua yms.	28

Kansikuvassa Kemin vapaa-ajattelijahautausmaalla sijaitseva fasisminvastustajien muistomerkki (kuva: Janne Vainio).

Sovinnaistavoista

Olen saanut tästä kuvavalinnasta monenlaista palautetta. Eräät lukijat ovat kehu- neet ideaa hyvänä ja tul- kinneet sen kuvastavan toimitukselle asetettua luodinkestävyyyden vaa- timusta. Toiset ovat olleet sitä mieltä, että on tarpeettomasti epäsovinnaista, että pää- kirjoitustoimittaja ei paljasta silmiään lu- kijoille. Ristiriitaisten palautteiden vuoksi tiedustelen lukijoilta, olisiko mahdollisesti lehden pilapiirtäjän laatima piirroskuva pa- rempi vaihtoehto. Avoimia kommentteja pe- rusteluineen saa lähettää toimitukselle.

Tässä numerossa aloitamme keskustelun posthumanismista, jolle on ominaista ihmisen näkeminen luontokappaleena muiden joukossa sekä ihmisen biologisen rajallisuuden kyseenalaistaminen viittaamalla uuden teknologian mahdollisuuksiin. Nämä kaksi asiaa on nykyisin ollut tapana asettaa oudosti vastakkain – ikään kuin ihmisen asema lajina tuomitsisi hänet johonkin ikuisen kiroukseen, jossa innovatiivinen järjen käyt- tö on aina jotenkin arveluttavaa. Taustalla häämöttää seemiläinen ajatus jumalan tuo- miosta – ajatus, että jokin ihmistä suurempi voima (jollei jumala, niin jokin sovinnaisten ennakkoluulojen koostama ”luonnollisuuden” normi) määrää ihmisen puolesta, mil- loin ihmiselle on luvallista käyttää järkeään.

Posthumanismi kyseenalaistaa kaksi hu- manismille rakasta perusoletusta: kristin- uskosta periytyvän oletuksen, että ihmisen paikka maailmassa on ainutlaatuinen, sekä oletuksen, jonka mukaan on olemassa jokin sellainen kaikille ihmisille yhteinen ihmis- luonto, jota koskevan tiedon perusteella oli- si jotenkin mahdollista sanella kaikille ih- misille yhteinen elämän tarkoitus. Mutta loppujen lopuksi posthumanismikin näyt- täisi olevan arvopohjaltaan humanismia si- toutuessaan järjen valta-asemaan ja käsi- tyksiin sellaisista oikeuksista, jotka eivät pe- riaatteessa ole riippuvaisia uskonnon ja syn- tyserän kaltaisista satunnaisuuksista.

Vime mainitut oikeudet on jälleen ker- ran sivuutettu ehdottamalla, että Suo- messa ryhdyttäisiin silpomaan poikalasten sukupuolielimiä julkisissa sairaaloissa sel- laisella perusteella, että lasten vanhemmat kuuluvat uskontokuntaan, jonka vuosisatoja vanhat sovinnaistavat vaativat tällaista las- ten pahoinpitelyä. Orwellilaisen ”suvaitse- vuuden” nimissä sosiaali- ja terveysminis- teriön viranomaiset ovat valmiita allekir- joittamaan poliittisen islamin levittämän kä- sityksen ihmisoikeuksista – käsityksen, jon- ka mukaan olisi olemassa erikseen ”länsi- maiset ihmisoikeudet” ja erikseen jotkin muunlaiset ihmisoikeudet kulloinkin vallit- sevien tapojen ja uskonnon mukaan.

Ihmisoikeuksien erottaminen sovinnaista- voista ei ole ollut helppoa niillekään suo- malaisille, jotka ovat vaatineet Tampereen vapaa-ajattelijoiden innovoiman kirkosta- eroamissivuston (eroakirkosta.fi) lakkaut- tamista, koska se tekee eroamisen liian hel- poksi. Luterilaista kulttuuriperintöä louk- kaava sivusto on herättänyt odotuksia pal- jon laajempaa julkisuutta ja myös laajem- paa suosiota; voi olla, että tämä osoittautuu jopa kaikkien aikojen tehokkaimmaksi keinok- si, jolla vapaa-ajattelijat voivat saada viestin- sä perille niiden kirkkoon kuuluvien ihmisten keskuuteen, jotka eivät välitä kirkon aatteel- lisesta sanomasta (ks. ss. 6-8). Juuri ennen lehden menoa painoon saimme tiedon, että yksin helmikuussa lähti 360 erokirjettä.

Vapaa-ajattelijatoiminta on siis muun- tautumiskykyistä (toisin kuin väitetään) ja kykenee vastaamaan oman aikansa haastei- siin. Herääkin kysymys, ovatko päinvastais- ten väitteiden levittäjät olleet jo lähtökoh- taisesti sitä mieltä, että ”oman aikansa haas- teisiin vastaaminen” tarkoittaisi tulemista osaksi jotakin sellaista epämääräistä kirkol- lista konsensusta, jossa ei ole eroa paavin, Allahin ja Dalai laman välillä.

Janne Vainio

Hautausmaamonopolista ei ole valitusoikeutta

Korkein hallinto-oikeus on päättänyt (päätos 29.1.2004 3935/2/02), että Vapaa-ajattelijain liitolla ei ole oikeutta valittaa evankelis-luterilaisen kirkon hautausmaamonopolista. Seuraava selostus on referoitu KHO:n antamasta päätöksestä. Toivomme, että lukijat lähettävät ehdotuksiaan jatkotoimenpiteistä ja mielipiteitään päätöksestä suoraan liittohallituksen puheenjohtajalle Erkki Hartikaiselle (yhteystiedot s. 31).

Vapaa-ajattelijain liitto ry on tehnyt Kilpailuvirastolle toimenpidepyynnön 28. 5. 1997, jossa Kilpailuvirastoa on pyydetty selvittämään, onko evankelis-luterilaisilla seurakunnilla ollut määräävä markkina-asema hautausmaiden ylläpidossa ja hautapaikkojen tarjonnassa. Kilpailuvirastoa on pyydetty ryhtymään tarvittaviin toimiin, mikäli seurakuntien todetaan olevan määräävässä markkina-asemassa ja jos määräävää markkina-asemaa käytetään väärin.

Esitettyjen tietojen mukaan hautaus toimi on ainakin osassa seurakunnista ollut voitollista vähintäänkin kirkkoon kuulumattomien ja usein myös muun seurakunnan jäsenten osalta. Lisäksi kilpailun puuttumisen johdosta arkku- ja uurnahautapaikat ovat usein maksaneet saman verran, vaikka ne eroavat kustannuksiltaan olennaisesti toisistaan. Kun seurakunnan hautaus toimi on tuottanut voittoa ainakin seurakuntaan kuulumattomien osalta, kysymys on ollut elinkeinon harjoittamisesta.

Kilpailuvirasto on päätöksessään 17.5.2001 toimittanut liitolle hautapaikkatarjontaan liittyviä epäkohtia koskevan selvityksen. Selvityksessä Kilpailuvirasto on katsonut, että toimenpidepyyntö on ”heijastanut yhteiskunnallista muutosta, jonka johdosta hautaus toiminnan yhteys elinkeinonharjoittamiseen on tullut esille.” Yhteyden ymmärtäminen on viraston mu-

kaan ”ollut aikaa vievä prosessi.” Kilpailuviraston ja kirkkohallituksen välisten neuvottelujen seurauksena kirkkohallitus on antanut seurakunnille suositushjeistuksen näiden laskentatoimen kehittämiseksi.

Kilpailuvirasto on pitänyt toimenpidepyynnön jatkokäsittelyä tarpeettomana ja poistanut asian käsittelystä. Viraston kannan mukaan ”mikäli lain uudistus ei lainkaan toteudu tai muutoinkaan seurakuntien menettely hautaus toiminnassa ei tule johdonmukaiseksi, asian käsittely voi tulla uudelleen ajankohtaiseksi.”

Käsittely kilpailuneuvostossa ja markkinaoikeudessa

Vapaa-ajattelijain liitto ry on vaatinut, että kilpailuneuvosto tutkii, onko Kilpailuvirasto voinut poistaa asian käsittelystä vastamatta toimenpidepyynnössä esitettyihin kysymyksiin evankelis-luterilaisen kirkon määräävästä markkina-asemasta ja kilpailun rajoittamisesta. Markkinaoikeus on sen päätöksestä ilmenevän menettelyn jälkeen valituksenalaisella päätöksellään 20.11.2002 (nro 151/I) jättänyt liiton valituksen tutkimatta. Perusteluissaan Kilpailuvirasto mainitsee mm., että ”epäillyn määräävän markkina-aseman selvittäminen olisi vienyt runsaasti resursseja ja aikaa ja vääristänyt Kilpailuviraston toimenkuvaa vieden kilpailupolitiikan painotusta epätarkoituksenmukaiseen suuntaan.” Liitto valitti asian tutkimatta jättämisestä KHO:lle.

KHO:n päätöksen mukaan ”Kilpailuvirasto ei ole ottanut kantaa siihen, sovelletaanko kilpailunrajoituksista annettua lakia hautaus toimien. Kilpailuvirasto ei ole myöskään ryhtynyt selvittämään minkään yksittäisen seurakunnan mahdollista määräävää markkina-asemaa. Koska määräävää markkina-asemaa koskevaa selvitystä ei ole teh-

ty, ei Kilpailuvirasto ole lausunut eikä ole voinutkaan lausua kirkon tai seurakuntien olevan määräävässä markkina-asemassa taikka kirkon tai seurakuntien käyttäneen epäilyä määräävää markkina-asemaansa väärin.” Kilpailuviraston aiempi kanta siis pyörrettiin. Aikaisemmin Kilpailuvirasto oli todennut kirkolla olevan määräävä markkina-asema hautaustoimessa, mutta jättänyt ottamatta kantaa, käyttääkö kirkko määräävää markkina-asemaansa väärin.

KHO totesi päätöksessään, että ”Kilpailuvirastolle tehty toimenpidepyyntö ja havaitut epäkohdat ovat koskeneet koko hautaustoimea. Valittajalla on kuitenkin ollut ja on edelleenkin oikeus saattaa yksilöidyt määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevat epäilyt Kilpailuviraston tutkittaviksi ja ratkaistaviksi.” KHO:n perustelujen mukaan ”Markkinaoikeus on katsonut, ettei Kilpailuviraston Vapaa-ajattelijain liitto ry:lle osoittama hautapaikkatarjonnan epäkohtia koskeva selvitys ole sisältänyt asiaratkaisua. Valitus on siten, kun otetaan huomioon hallintolainkäyttölain 5 §:n 1 momentti, jätettävä tutkimatta.”

Käsittely korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Vapaa-ajattelijain liitto ry on valituksessaan KHO:lle esittänyt tyytymättömyyttään markkinaoikeuden päätöstä kohtaan. Liitto on toimittanut Kilpailuvirastolle tiedot viiden seurakunnan tilanteesta, mutta silti Kilpailuvirasto ei ole tutkinut kyseisten seurakuntien määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä. Liitto on tehnyt asiasta selvityspyynnön Kilpailuvirastolle ensimmäisen kerran jo vuonna 1994. Uuden tutkimuspyynnön liitto teki 1997 ja sen käsittely Kilpailuvirastossa kesti yli neljä vuotta.

Kilpailuvirasto on katsonut KHO:lle antamassa lausunnossaan, ettei liitto ole esittänyt perusteita markkinaoikeuden päätöksen muuttamiseksi. Kyseessä ei ole sellainen hallintolainkäyttölain 5 §:n mukainen ratkaisu, josta voitaisiin valittaa. Päätös ”ei myöskään kohdistu liittoon eikä vaikuta sen oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun hallintolainkäyttölain 6 §:ssä tarkoitettulla tavoin.” Kilpailuvirasto ei ole katsonut aiheel-

liseksi selvittää lukuisten seurakuntien hautaustoimen tuottoja ja kustannuksia, ”koska selvityksestä saatava hyöty on vähäinen suhteessa sen vaatimiin resursseihin.” Koska hautaamistointia ei ole selvästikään katsottu elinkeinonharjoittamisen piiriin kuuluvaksi, Kilpailuvirasto katsoo tehneensä asiassa perustellun ratkaisun.

Vapaa-ajattelijain liitto ry on antanut vastaselityksen (VA 2-3/2003).

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu

KHO toteaa päätöksessään, että kilpailunrajoituksista annetun lain 21 §:n 1 momentin ja hallintolainkäyttölain 6 §:n 1 momentin mukaan Kilpailuviraston päätöksestä saa valittaa se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. ”Kilpailuviraston päätöksellä ei ole asetettu Vapaa-ajattelijain liitto ry:lle velvollisuutta tai evätty etua eikä päätös asiassa (...) muutoinkaan vaikuta välittömästi Vapaa-ajattelijain liitto ry:n oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun. Tällainen välitön vaikutus (...) ei myöskään aiheudu pelkästään sillä liiton mainitsemalla perusteella, että se on toimitannut Kilpailuvirastolle tiedot viiden seurakunnan tilanteesta. Vapaa-ajattelijain liitto ry:llä ei tästä syystä ole, kun otetaan huomioon edellä mainitut lainkohdat, oikeutta valittaa Kilpailuviraston päätöksestä.”

KHO soveltaa siis päätöksessään asianomistajalogiikkaa. Liitto ei ole asianomistajana kirkon mahdollisesti harjoittamassa kilpailunrajoittamisessa, joten liitto ei voi myöskään asiaa koskevista viranomaispäätöksistä valittaa. Luonnollisesti seuraava kysymys kuuluisi, ketkä ovat asianomistajat. Mahdolliset kilpailevat hautausalan yrittäjät? Uusi hautaustoimilaki pistää tehokkaan sulun sellaisten ilmaantumiselle kriminalisoimalla yksityisiltä yrityksiltä voitontavoittelun hautaustoimessa (kirkko toki saa tavoitella voittoa herran kunniaksi). Mahdollisesti jokin sellainen paikallinen vapaa-ajattelijayhdistys, jolla on toimiva pakanahautausmaa, voisi kerätä joukon todisteita etujensa loukkaamisesta. Asiaa lieenee aiheellista vielä selvittää tarkemmin. ●

Operaatio eroakirkosta.fi

Jori Mäntysalo

Aiemmin kirkosta on tarvinnut erota Akäymällä paikan päällä maistraatissa tai kirkkoherranvirastossa, mutta 1.8.2003 alkaen eroaminen onnistuu kirjeitse. fi-päätteisiä verkkotunnuksia on aiemmin myönnetty pääosin vain yhteisön nimellä, mutta sääntely vapautui 1.9.2003. Nykyään Asuntovälitys Virtanen voi hankkia vaikka **www.koti.fi** -osoitteen (jos se on vapaana), aiemmin olisi onnistunut vain **www.asuntovalitysvirtanen.fi** -osoite.

Pian kirjeitse eroamisen tultua mahdolliseksi oli **Petri Karisma** keksinyt tehdä kirjekuoria, joiden postimaksu on valmiiksi maksettu eroajan puolesta. Lain mukaan eroilmoituksen voi jättää mihin tahansa maistraattiin, joka toimittaa sen oikeaan osoitteeseen. Näin kirjeitä saattoi jakaa kaikille kotikuntaa kysymättä. Minulle tuli lokakuussa ajatus yhdistää nämä kolme asiaa: varataan osoite **www.eroakirkosta.fi**, laitetaan tarjolle eroilmoituskavakkeet ja maksetaan niiden postimaksu valmiiksi.

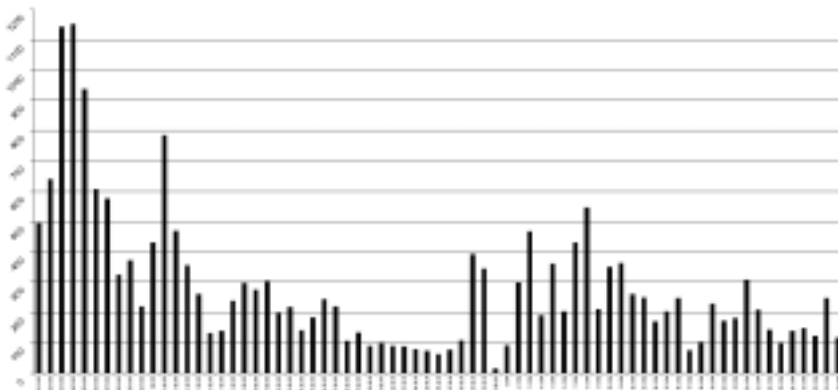
Laki sähköisesti asionnita viranomaisten kanssa mahdollistaisi myös sähköpostitse eroamisen, mutta maistraatit eivät vielä hyväksy tätä. Pohdittavana oli selvittää miten sähköpostieroamisen saisi mahdolliseksi, mutta tämä suunnitelma jätettiin ainakin toistaiseksi.

Toteutus hahmottuu

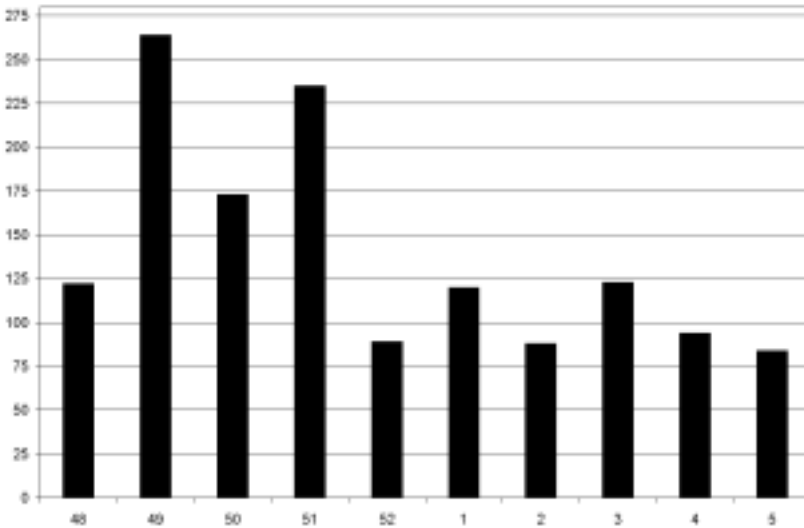
Sivuston päätoiminnaksi tuli erolomake, joka kysyy nimen ja henkilötunnuksen, ja luo niittausta vaille valmiin eroilmoituksen. Jos eroaja on 15-17 -vuotias, kysyy sivu huoltajan nimen. Lisäksi tehtiin lasten kanssa eroamiseen oma lomake, joka henkilötunnuksista laskee iän ja varaa kentän eroavan lapsen suostumusta varten, jos lapsi on 12-14 -vuotias. Näin estettiin virheet: sivu tuottaa aina lainmukaisen eroilmoituksen.

Sivun tyyliksi valittiin erittäin neutraali. Sivulla ei perustella *miksi* erota kirkosta vaan pelkästään *miten*, sivu on pikemminkin palvelu vähän kuten viranomaisten verkkopalvelut. Ainoa epäsuora perustelu on kirkollisverolaskuri, joka tulojen ja asuinkunnan mukaan kertoo kirkollisveron määrän. Verolaskurin koodin antoi **Aapo Puskala** ystävällisesti käyttöön.

Yksinkertaisuus oli suunnittelun toinen päätavoite. Graafinen ilme on pelkistetty ja teksti mahdollisimman suoraviivaista. Tekstien viilaaminen veikin aikaa ja tarvittiin monta versiota ennen tyydyttävää tulosta. Sivustolle otettiin lisätiedoksi pari lausetta ET-opetuksesta, protuleireistä ja uskonnottomista juhlista. Kieliasun suhteen erityisesti **Osma Suomisen** palaute oli arvokasta.

Suhteellinen kävijämäärä eri päivinä. Esim. Helsingin Sanomissa julkaistu aiheita käsittelevä artikkeli näkyy selvästi.

Kuvassa erokirjeet viikoittain. Eroaminen jatkuu tasaisena myös v. 2004.

sanomat, Kansan tahto ja pari radio-kanavaa kertoivat sivusta. Lokitietojen mukaan sivustolla käytiin edelleen jatkuvasti, ja tammikuun 2004 kirjesaldoksi tulikin peräti 409!

Suosio yllätti

Sivun avattiin virallisesti 21.11. Sivusta tiedotettiin 150 lehdistötiedotteella ja muutamille uskontoaiheisille internet-palstoille laitettiin viesti. Näytti siltä, että lehdistötiedote ei toiminut lainkaan, sen sijaan internetissä tieto levisi ja sivusto sai satoja kävijöitä päivittäin. Huippu oli maanantai 24.11, verojen laskua kokeiltiin 840 kertaa ja eroilmoituksen tekoa 514 kertaa.

Helsingin sanomat julkaisi yllättäen pikku-uutisen sivusta 2.12, ja se lisäsi kävijämäärää. Muutoin tieto levisi kymmenillä Internetin keskustelupalstoilla, ja sivuston suosio pysyi vakaana. Tämä oli yllätys: odotettiin nopeaa piikkiä ja sitä seuraavaa laskua, mutta näin ei käynyt. Ohessa olevasta kuvaajasta näkee selvemmin miten kävijämäärät vaihtelevat.

Ensimmäisen postin laskun mukaan kirjeitä oli lähetetty 122. Tämä oli pieni pettymys, vain murto-osa eroilmoituksista todella lähetettiin. Seuraavassa laskussa luku olikin jo 264, vaikka toisella viikolla kävijöitä oli vähemmän. Laskutus tulee viiveellä, ja kenties ensimmäisellä viikolla moni jo eronnut kävi vain katsomassa millainen sivu on.

Kaikkiaan vuoden 2003 aikana lähetettiin 983 kirjettä. Seuraava jännityksen paikka olikin vuodenvaihde. Olisiko eroryntäys vain hetkellinen piikki? Onneksi julkisuus jatkui: TV1:n pääuutiset julkaisivat osoitteen 2.1.2004, ja pian myös Etelä-Suomen

Paljonko maksaa?

Verkkotunnus maksaa 70 euroa kolmelta vuodelta, ja www-sivutila 10 euroa aloitus plus 50 €/v. Näin sivun olemassaolo tulee maksamaan vain alle 6,5 € kuukaudessa.

Postimaksujen maksaminen on kalliimpaa, hieman alle 60 senttiä per lähetetty kirje. Silti hinta on äärimmäisen edullinen: millä muulla tavalla saamme kahdella eurolla kolme ihmistä eroamaan kirkosta? Kulut menivät aluksi yhdistyksen omista varoista, mutta tammikuussa liittohallitus päätti ottaa postimaksut liiton maksettavaksi.

Sivuvaikutuksia

Sivun linkkien kautta myös vapaa-ajattelijat, protulaiset ja **Pro-Seremoniat** saivat omille sivuilleen kävijöitä. Esimerkiksi Pro-Seremonioiden sivulle tuli selvä kävijäpiikki eroakirkosta.fi:n julkistuksen jälkeen. Tätä kautta siis tieto myös uskonnottomista leireistä ja siviilijuhlista levisi. Myös protun sivustolle siirryttiin, joskin selvästi vähemmän kuin Pro-Seremonioiden sivulle. Elämän neljässä taitekohdassa, syntymässä, aikuistumisessa, naimisiin menossa ja kuolemassa, Pro-Seremoniat auttaa kolmessa kun Protu vastaa yhdestä, ehkä siinä syy kävijöiden mielenkiinnon jakautumiseen.

Sivu aiheutti melkoisesti keskustelua monilla Internetin palstoilla. Ikäänkuin sivuvaikutuksena sai siis kattavan käsityk-

sen siitä, miten kirkosta eroamiseen suhtauttiin nuoren nettikäyttäjöpolven parissa.

Kirkkoon kuulumisen syynä näytti paljon olevan kaverien lasten kummus, jopa enemmän kuin se perinteisin syy eli kirkkohäät. Lisäksi kirkkoon kuulumista perusteltiin jonkin verran kirkon hyväntekeväisyystyöllä.

Jotain parannettavaa?

Ainoa isompi huomio on henkilötunnuksen pitäminen salaisena. Useampi ihminen kertoi palautteessa ettei halua antaa henkilötunnustaan. Sivustolla oli tarjolla myös PDF-versio, jonka saattoi tulostaa tyhjänä ja täyttää kotona, ja palautteen perusteella tätä mahdollisuutta nostettiin enemmän esille. Kun tämäkään ei riittänyt, muutettiin sivua niin, että henkilötunnuksen sijaan saattoi syöttää pelkän syntymäajan.

Idea tuli hieman myöhässä. Lakimuutokset olivat tiedossa jo keväällä ja koko kesä olisi ollut aikaa tehdä sivua valmiiksi. Lisäksi sivun ajoittaminen kunnallisveron noususta kertoviin uutisiin olisi ehkä lisännyt tehoa. Lehdistötiedotteiden heikko teho oli yllättävää, mutta on vaikea sanoa mikä olisi toiminut paremmin.

Sivuston väritystä moitittiin hieman räikeäksi, mutta näitä kommentteja tuli aika vähän. Suurin osa palautteesta oli oikein hyvää, kehuja helppokäyttöisyydestä ja siitä miten kaverinkin sai eroamaan. Sivustoa ja koko projektia voidaan siis pitää erittäin onnistuneena.

Tulevaisuus?

Tällä hetkellä voidaan keskittyä muuhun puuhaan. Sivuu toimii ilman mitään ylläpitoa ja eroaminen on vakiintunut noin sataan eroon viikossa. Vuodessa tämänkin tahdin jatkuminen tarkoittaa 5000 eroa vuodessa. Yleensä tammikuu on hiljaisinta aikaa, joten on luultavaa että eroaminen kasvaa vielä.

Edelleen toki jokaisen vapaa-ajattelijan kannattaa kertoa sivusta kirkkoon vielä kuuluville ystävilleen. Vasta syksyllä on tarkoitus aloittaa isompi mainoskampanja. Se hakee vielä muotoaan, mutta ainakin kampanja on syytä keskittää. Yhdistysten ei siis kannattane tehdä omia kampanjoitaan, vaan sopia keskitetysti missä mainostetaan ja miten. ●

Poliittista islamia vastaan

Kirkon ja valtion ero on läntisissä maissa laajalti tunnustettu monien tämän hetken johtohahmojen uskonnollisesta asennoitumisesta huolimatta ja katsotaan kuu- luvaksi sine qua non moderniin demokraattiseen yhteiskuntaan. Kuitenkaan islamilaisissa maissa, joista on hyvin vähän moderneja poikkeuksia, uskonto ja valtio eivät ole koskaan olleet erillään. On riski tulla leimatuksi luopioksi pelkästä islamin ja valtion erottamisen ehdottamisesta. Kuitenkin islamilainen maailma ei ole aina ollut sellainen. Vuosisatoja suhteellisen suopeilla liberaaleilla hallintokausilla muslimit, kristityt ja juutalaiset elelivät rauhallisessa sopusoinnussa.

”Poliittinen islam ei ole ratkaisu länsimaiseen häikäilemättömyyteen tai poliittiseen turmeltuneisuuteen. Islamilainen maailma yritetään saada takaisin pimeimmän keskiajan tasolle.”

1500-luvun sekulaareissa valtioissa oli hyvin vähän jännitteitä eri yhteisöjen välillä, jotka elivät yhdessä suhteellisen rauhallisesti. Mutta se, mikä on nyt korvannut 'sopusuisan isovanhempien aikaisen islamin', on poliittinen islam -ilmiö. Tämä 1940-luvulta peräisin oleva liike sai lisää potkua Iranin vallankumouksesta ja - mitä hirtehistä ironiaa - siitä tuesta, mitä islamilaiset saivat USA:lta kylmän sodan aikana.

Poliittisen islamin nousu on saanut tuulta purjeisiinsa muslimimaiden sekulaarihallitusten epäonnistuneista yrityksistä ratkoa talouden perusongelmia ja lännen häikäile-

El poliittiselle islamille!

Poliittinen islam on liike joka nousi 1940-luvulla vastareaktion vieraan valtaan ja poliittiseen korrupioon. Länsimaisten hallitusten tuettua liikettä 1980-luvulla, se on nyt Iranin valtakumouksen ja syyskuun 11. tapahtumien jälkeen kasvanut harppauksin ja hyppäyksin. Mutta poliittinen islam ei ole vastaus länsimaiseen häikäilemättömyyteen tai poliittiseen turmeltuuteen. Se yrittää palauttaa muslimit pimeälle keskiajalle, rajoittaen koulutusmahdollisuuksia, kieltäen naisten osanottomahdollisuudet yhteiskunnassa täysivaltaisina kansalaisina, kieltäen tasa-arvon ei-muslimeilta ja tyrkyttää sen omia raakoja ja muotoiltuja tulkintojaan sharia -laista kaikilla julkisen elämän alueilla.

Nälkäisten ja hätää kärsivien keskuudessa poliittinen islam on saavuttanut kannatusta lupaamalla riistetyille pelastuksen. Mutta samalla kun se yrittää kasvattaa valtaansa sarron vastustajien avulla, se yrittää orjuuttaa kaikki muslimit. Se vastustaa liikehdintää vapauden, oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon puolesta ja vastustaa kulttuurista ja älyllistä edistystä. Läpi historian muslimiuudistajat ovat luoneet uusia näköaloja älyllisille ja kulttuurisille saavutuksille, suvaitsevaisuudelle ja moniarvoisuudelle. Poliittinen islam tähtää päin vastoin kapea-alaiseen, pikkumaiseen, ilottomaan, suvaitsemattomaan ja suljettuun yhteiskuntaan. Se vastustaa nykyaikaa, tiedettä ja teknologiaa – paitsi kuoleman teknologiaa.

Poliittinen islam on taantumuksellinen liike, jolla ei ole sijaa nykyaikaisessa yhteiskunnassa. Viimeisten kahden vuosikymmenen aikana miljoonia ihmisiä on murhattu, ja se jatkuu – islamilaisen hallinnon ansiosta ihmisiä on ammuttu, mestattu, kivitetty kuoliaaksi ja julkisesti

hirtetty Iranissa, Sudanissa, Afganistanissa, Algeriassa, Egyptissä, Nigeriassa, Keski-Aasiassa ja miljoonat muut ovat joutuneet maanpakoon. Islamilaiset jopa samaistavat hyvin perustellun eriävän mielipiteen jumalanpilkaksi. Tuhansia muslimien vastustajia on tapettu ja miljoonat peloteltu hiljaisiksi. Hiljaisuutemme on katsottu tarkoittavan islamin edustaman linjan hyväksymistä. Mutta suuri osa maailman muslimista vastustaa poliittista islamia.

On aika saada äänemme kuuluviin.

Omanarvontuntomme säilyttämiseksi meidän on mentävä eteenpäin, ei taaksepäin. Vastustamme poliittista islamia, sen vihaa ja sortoa ruokkivaa tyyliä sekä sen laittomia raakalaismaisia tulkintoja sharia -laista. Pyrimme tulevaisuuteen, jossa kaikki ihmiset, miehet ja naiset, muslimit ja ei-muslimit, voivat nauttia tasa-arvosta, demokratiasta, ihmisoikeuksista sekä tutkimuksen, ajatuksen ja ilmaisun vapaudesta.

Liitytkää kampanjaamme: El poliittiselle islamille. Sanokaa KYLLÄ vapaudelle, tasa-arvolle ja ihmisoikeuksille.

Kampanjatoimikunta "El poliittiselle islamille"
(www.notopoliticalislam.org)

Vetoamus:

Me allekirjoittaneet vastustamme poliittista islamia, sen edustamaa vihaa ja sortolinjaa, ja käyttöön ottamaa barbaarimaista tulkintaa sharia-laista. Pyrimme tulevaisuuteen, jossa kaikki ihmiset – naiset ja miehet, muslimit ja ei-muslimit – voivat nauttia tasa-arvosta, oikeudenmukaisuudesta, demokratiasta ja ihmisoikeuksista sekä tutkimuksen, ajatuksen ja ilmaisun vapaudesta.

mättömyydestä muslimimaita kohtaan. Nämä epäonnistumiset sekä amerikkalaisten reaktio erityisesti 11.9. jälkeen kasvattivat islamilaisen ääriainesten kannatusta. 1970-luvulta lähtien poliittinen islam on tullut vahvaksi poliittiseksi liikkeeksi monissa Afrikan maissa, Keski-idässä ja Aasiassa: Iranissa, Saudi-Arabiassa, Tsetsheniasa, Sudanissa, Pohjois-Nigeriassa, ja mitä merkittävintä - Pakistanissa. Islamilaiset ovat nyt onnistuneet tyrkyttämään tiukkaa islamin lakia, *shariaa*, monissa näistä valti-

oista. Sharia tuli pahamaineisen kuuluisaksi Afganistanissa Talibanien vallan aikana sen naisten sortamisen ja petomaisten rangaistusten vuoksi.

Monille nuorille muslimille, sekä islamilaisissa että läntisissä maissa, poliittinen islam edustaa ainoata varteenotettavaa vastalausetta läntiselle häikäilemättömyydelle ja taloudelliselle imperialismille. Yhdistämällä uhriannoituksen ja täydellisen varmuuden siitä että jumala on heidän puolellaan, islamilaiset johtajat ovat valmista-

neet juovuttavan sekoituksen islamilaisille nuorille.

Mutta sapelia kalistelevan roskaväen rinnalla ovat kasvussa myös tyytymättömyyden äänet. Poliittisessa islamissa ei ole kysymys pelkästään lännen vastustuksesta. Se vastustaa kaikkea nykyaikaista ja uutta. Tavalliset muslimit ovat alkaneet kapinoida tätä vastaan. Heillä on paljon vastustettavaa.

Pääasiallinen väline, mitä poliittinen islam käyttää tavallisen muslimin elämän kontrolloimiseksi, on sharia. Sharia määrää kaikkia yksityisen elämän ja julkisen hallinnon osa-alueita: miten valmistautua rukoukseen, milloin ja miten rukoilla; myötäjaisistä naisten kuukautisten ajan käyttäytymiseen; varkaudesta rangaistaessa jäsenenn amputoinnista, aviopetoksesta kivittämiseen ja luopion tappamiseen; ruuan valmistuksesta ja käsittelystä oikeudessa todistamiseen. Mikään arkinen yksityiskohta, julkinen tai yksityinen, ei jää huomiotta. Yksilölle jää tuskin mitään vapautta ajatella ja päättää itse. Käytännöllisesti katsoen kaikki toiminta on ennalta määrättyä. On vain hyväksyttävä Allahin laki, kuten mullahit ja ajatollahit sen tulkitsevat.

Viimeisten parin vuosisadan aikana lännessä tapahtuneesta yhteiskunnallisesta kehityksestä voidaan kiittää edelläkävijöiden rohkeutta ja energiaa, jolla uudistukset kuten terveydenhuolto, orjuuden lopettaminen ja jopa itse demokratia saatiin toteutettua usein vallanpitäjien voimakkaasta vastustuksesta huolimatta. Sellainen kehitys tuskin olisi ollut mahdollista ilman uskoa siihen, että omantunnon pitäisi olla jokaisen ohjenuorana. Ilman yksilön omantunnon uudelleen muovautumista ei olisi syntynyt käsitystä yksilön vastuusta tai yksilön oikeuksista.

Ilman renessanssia ja reformaatiota ei olisi maailmanlaajuisia Ihmisoikeuksien julistusta. Islamilaisessa maailmassa sellaista reformaatiota ei ole tapahtunut.

Sharia-laki vastustaa kovaotteisesti ajatuksen vapautta, ilmaisun vapautta ja toiminnan vapautta. Vääräoppisuus-, jumalattomuus- tai luopio-syytteet odottavat hiljentääkseen jokaisen tyytymättömyyden ilmaisun. Sorto ja epäoikeudenmukaisuus muovaavat kaikkien vapaamielisten elämä

Jumalanpilkkaaja vapautettu

Vuoden 2000 lokakuusta lähtien Pakistanissa vankilassa virunut tohtori **Younus Shaikh** on julistettu syyttömäksi ja vapautettu.

Shaikhin vapauttamiseksi syntyi maailmanlaajuinen liike. Amnesty International julisti hänet mielipidevangiksi, ja tuhannet ihmiset eri puolilta maailmaa painostivat poliitikkoja ja Pakistanin hallitusta. Suomalaisten ja norjalaisien osallistumisesta tähän kampanjaan on kerrottu Vapaa Ajattelijassa.

Oikeudenkäynti Shaikhia vastaan pidettiin kesällä 2001 oikeussalissa, joka oli täynnä muslimifundamentalisteja. Tohtori Shaikh tuomittiin kuolemaan, koska hänen väitettiin sanoneen, ettei Muhammed voinut olla muslimi ennen kuin hän perusti islamin ja että Muhammedin vanhemmat eivät voineet olla muslimeja, koska he kuolivat ennen kuin Muhammed perusti islamin.

ja kaikkein eniten ateistien. Jos on syntynyt muslimiksi on pakotettu pysymään muslimina elämän loppuun asti. Islamilainen laki rajoittaa naisten ja ei-muslimien oikeuksia. Uskonnotomia ei siedetä lainkaan: vaihtoehtona on kuolema tai uskoon kääntyminen. Juutalaisia ja kristittyjä kohdellaan toisen luokan kansalaisina.

Islamilaisiksi julistautuneissa maissa kuten Iranissa, Sudanissa, Pakistanissa, joissakin Pohjois-Nigerian valtioissa ja talibanien Afganistanissa, voimme nähdä sharian kavalat seuraukset: henkilökohtaista vapautta käyttävien naisten kuoliaaksi kivittäminen; ehdottomaan kuolemantuomioon johtavat umpimähkäiset jumalanpilkasyytteet, joita käytetään myös henkilökohtaisten riitojen ratkomiseen; todellisten tai oletettujen luopioiden julkiset hirttämiset; ja monet muut kohtuuttomat julmuudet.

Monet islamilaiset väittävät, että yleismaailmallinen Ihmisoikeuksien julistus on yritys pakottaa länsimaisia arvoja ja ihanteita niille, jotka eivät ole samaa mieltä. Mutta ihmisoikeuksien väärinkäyttöä ei voida sallia kulttuurien suhteellisuudella. Jos uskomme, että kaikilla on oikeus elämään, vapauteen ja onnellisuuden tavoittelemiseen, niin meidän täytyy vastustaa järjes-

Vapautumisen jälkeen tohtori Shaikh sanoi Lontoossa mm: "Tuomari hyväksyi lailliset perusteluni ja totesi minua vastaan kohdistetut syytteet aiheettomiksi. Syyttäjäni, kaksi mullahia ja muutamat islamistiopiskelijat olivat valehdelleet." Hän sanoi koettelemuksestaan, että se oli islamilaista terrorismia, joka väärin käytti lakia ja valtiovaltaa.

Syytöntä miestä pidettiin yli kolme vuotta vankeudessa ja siitä kaksi vuotta yksinään kuolemansellissä.

Pakistanin jumalanpilkkalakeja käytetään laajasti sekä muslimeita että muiden uskontojen jäseniä vastaan. Niitä käytetään myös kilpailijoita ja poliittisia vastustajia vastaan. Jumalanpilkasta syytetyt vangitaan heti. Jos heidät todetaan syyllisiksi, heidät tuomitaan kuolemaan. Pakistanissa arvioidaan olevan yli sata jumalanpilkasta kuolemaan tuomittua tai tuomiota odottavaa.

Lisätietoa: HEU, puheenjohtaja **Roy Brown** on +41 (0) 79 212 5603 ja toiminnanjohtaja **Babu Gogineni** +44 (0) 7801 570 150. ■

telmää, joka yrittää kieltää nämä oikeudet toisilta. Jos hyväksyy uskonnon, kulttuurin tai tradition oikeuttamaan ihmisoikeuksien rikkomukset, on se hyväksikäytettyjen väärinkäyttöä ja viestittää asenteesta etteivät uhrin ansaitse inhimillistä kohtelua.

Ehkä kaikkein törkein islamilaisessa laissa on annettavien rangaistusten kovuus. Aviorikos, tai mikä tahansa muu sopimaton käytös, on rangaistavissa ruoskimalla, amputoimalla tai kivittämällä kuoliaaksi. Homoseksuaalisuus on myös kielletty ja on rangaistavissa ruoskimalla – joskus kuoliaaksi. Kuolemantuomioiden epäinhimillisyyttä lisää vielä niiden säännöllinen julkinen toteuttaminen varoituksina muille.

Länsimaisittain katsottuna yksi pahimmista piirteistä islamilaisessa yhteiskunnassa on naisten sortaminen. Tämä ei ole pelkästään teoreettinen kysymys. Joka päivä televisiomme ovat täynnä esimerkkejä naisten järkyttävästä kohtelusta. Vuoden 2003 *Free Inquiry* -lehden syys-lokakuun numerossa **Azam Kamguian** vaikuttavasti paljasti naisten päivittäisen epäinhimillisen kohtelun sharia-lain varjolla.

Sharia määrää, etteivät muslimit ja eumuslimit tule koskaan olemaan tasavertaisia. Tiukan sharia -lain mukaan vain musli-

mit voivat olla islamilaisen valtion täysivaltaisia kansalaisia. Monet valtiot kohtelevat häpeämättömästi ei-muslimeja väärin. Oikeudessa sharia -lain mukaan ei-muslimin todistajalausunnolla on vähemmän painoarvoa kuin muslimin lausunnolla. Rikosoikeudenkäynnissä ei-muslimille annetaan kovemmat rangaistukset kuin muslimille ja muslimeita kohtaan tehdystä rikoksesta saa usein kovemman rangaistuksen kuin muita kohtaan tehdystä rikoksesta.

"Mitä enemmän hallitus tunnustaa islaminuskon, sitä todennäköisempää on, että sen arvostelijoita syytetään vääräoppisuudesta, jumalanpilkasta tai jumalattomuudesta."

Uskonnon ja uskomusten vapaus ei tarkoita vain vapautta uskoa johonkin vaan myös vapautta vaihtaa uskontoa ja ajatusmalleja. Mutta sharian mukaan jumalattomuus ei ole sallittua ja monissa valtioissa se on kuolemalla rangaistava teko. Vaikka kuolemantuomiota ei saisikaan, ne joita siitä syytetään voivat joutua mitä julmimmalla tavalla kohdelluiksi.

"Mikään uskonto ei saisi vaatia väitteilensä koskemattomuutta tai vaatia vapautta sen käytännön toteuttamisen moraalikritisoinnilta. Islamin lakien pitäisi olla avoimia analyyseille, tutkimuksille ja kritiikille kuten mitkä tahansa ajatusrakennelmat tai uskomukset."

Islamin kovat asenteet jumalattomuutta kohtaan ovat usein heikosti seliteltävissä ja on verhoiltu Koraanista lainattuun säkeeseen: "Uskonossa ei pidä olla pakotteita."

Islamilaisessa maailmassa elävälle muslimille tämä ei yksinkertaisesti ole totta. Lukekaa *Leaving Islam*, koonnut Ibn Warraq (Prometheus, 2003), josta löytyy yli 20 rohkean henkilön kertomukset islamin uskosta luopumisesta ja miten se usein myös vaatii kovan hinnan.

Niissä valtioissa, joita poliittinen islam pitää otteessaan, kielletään säännöllisesti ilmaisuvapaus kirjailijoilta, ajattelijoilta, filosofiilta, aktivisteilta ja taiteilijoilta. Islamilaiset vallanpitäjät ovat kuuluisia väkivaltaisesta ajatuksen vapauden tukahduttamisesta. Mitä enemmän hallitus tunnustaa islaminuskon, sitä todennäköisempää

on, että sen arvostelijoita syytetään vääräoppisuudesta, jumalanpilkasta tai jumalattomuudesta. Sharia-lain alaisina ihmisiltä viedään monia nautintoja kuten alkoholin juominen, musiikin kuuntelu, jopa kirjallisuuden ja filosofian lukeminen, ja heiltä kielletään mahdollisuus toteuttaa seksuaalisuuttaan tai nauttia taiteesta.

Säännöllisesti väitetään, että islamin arvostelijat ovat syyllisiä rasismiin ja islamin pelkoon. Mutta minkään uskon, rationaalisen tai irrationaalisen, tieteellisen tai jumaluuden innoittaman ei pitäisi olla kriittisen tutkimuksen yläpuolella. Jos usko on järkevä, se kestää kriittisen tarkastelun. Jos se ei ole järkevä, se sortuu.

”Mikään uskonto ei saisi vaatia väitteillensä koskemattomuutta tai vaatia vapautta käytännön toteuttamisen moraalikritisoinnilta. Islamin lakien pitäisi olla avoimia analyyseille, tutkimukselle ja kritiikille kuten mikä tahansa ajatusrakennelma tai uskomus.”

Väittämällä lakiensa olevan jumalallista alkuperää islamilaisten ei pitäisi välttyä kritiikiltä sen enempää kuin kristittyjenkään, kun he polttivat vääräuskoisia roviolla tai kun jumalattomia joukkomurhattiin. Monet islamilaisen lain piirteet ovat kaukana kansainvälisen yhteisön laajalti hyväksymistä normeista.

Nyt maltilliset muslimit ovat nousseet protestiin. Yhdistyneet vapaamieliset muslimit ja ihmisoikeus- ja naisten oikeusaktivistit ovat järjestäytyneet maailmanlaajuisen nettipohjaiseen kampanjaan. Katso: www.notopoliticalislam.org nettivetoamus, linkit ihmisoikeudet, naisten oikeudet, sekularistiset järjestöt ja viitteet islamilaiseen teologiaan, tieteeseen, islamilaiseen reformiin ja shariaan. Järjestäjien julkilausuma on alla. Monet humanisti- ja sekularistijärjestöt kannattavat tätä kampanjaa. Se ansaitsee jokaisen humanistin, sekularistin, ateistin, agnostikon ja vapaa-ajattelijan kannatuksen. ●

Julkaistu Free Inquiry -lehdessä 1/2004 (käännös Paula Vasama). Kirjoittaja Roy Brown on Kansainvälisen Humanistisen ja Eettisen Liiton (IHEU) puheenjohtaja.

Poliittinen islam leviää Irakissa

Yhdysvaltain johtama Irakin hallintoneuvosto on päättänyt muuttaa sekulaarin perhelain islamilaiseksi. Irakilaisnaiset osoittivat Bagdadissa mieltään lain muuttamista vastaan. He kantoivat julisteita, joissa luki: ”Älkää koskeko sekulaariin perhelakiin!” ja ”Ei miesten ja naisten eriarvoisuudelle uudessa Irakissa!”

Mielenosoittajat muistuttivat, että Irak on monikansallinen ja moniuskoinen maa. Irakin vuoden 1959 siviililainsäädäntö on Keski-idän edistyksellisin. **Saddam Husseinin** hallinto teki vuonna 1991 mullaheja miellyttääkseen joitakin huononnuksia tähän lakiin.

Irakissa naiset ovat olleet vapaampia ja tasa-arvoisempia kuin useimmissa arabimaissa. Heillä on ollut vapaus liikkua ilman huivia ja islamilaisia vaatteita, ajaa autoa, puhua miesten kanssa tasaveroisina ja mennä ravintoloihin yksin tai mies- tai naisseuralaisen kanssa.

Naisilla on ollut koulutukseen sama oikeus kuin miehillä, ja naiset ovat voineet toimia kaikissa töissä: opettajina, professoreina, lääkereinä, teollisuustyöntekijöinä, bussinkuljettajina tai virastotyöläisinä. He ovat voineet palvella myös armeijassa muissa kuin taistelutehtävissä ja jopa pelata naisten jalkapalloa. Ensimmäinen naistohtori valmistui Irakissa vuonna 1922. Vuonna 2002 noin 54 % Basran yliopiston opiskelijoista oli naisia. ■

Sianrasvaa terroristeille

Helsingin Sanomat 15.2.2004: Israelin poliisi on keksinyt suunnitelman, jolla palestiinalaisten iskut busseihin voitaisiin estää, kirjoitti *Maariv*-lehti torstaina. Poliisi aikoo sijoittaa busseihin säkeittäin sianrasvaa, jota islamiuskoiset pitävät epäpuhtaana. Israelin rabbit ovat antaneet suunnitelmalle siunauksensa, vaikka myös juutalaisille sika on epäpuhtas. Israelilaisviranomaiset uskovat, että suunnitelma vähentää palestiinalaisten intoa tehdä itsemurhaiskuja, koska myös iskijöiden ruumiin osat saattaisivat joutua kosketuksiin sianrasvan kanssa, mikä vaikeuttaisi pääsyä paratiisiin. ■

Islamilaista lainsäädäntöä Suomeenkin?

Uskonnollisten ja kulttuuristen perinteiden vuoksi tehtävät poikien ympärileikkaukset pitäisi sosiaali- ja terveysministeriön (STM) työryhmän 12.2.2004 jättämän mietinnön mukaan sallia lailla. Ne tulisi työryhmän mielestä rinnastaa julkisessa terveydenhuollossa lääketieteellisin perustein tehtäviin ympärileikkauksiin ja kustantaa terveydenhuoltobudjetin määrärahoista.

STM julkaisi 1999 eettisen neuvottelukunnan kannanotton (<http://www.etene.org/dokumentit/Ympmu+rl.pdf>) ja poikien ympärileikkauksista on viimeistään syksyllä 2004 tulossa esitys laiksi, joka määrää sairaalat ympärileikkauksia suorittamaan. Muistiosta on luettavissa myös neuvottelukunnan jäsenen, OTT **Raimo Lahden** eriyvä mielipide, jonka mukaan lapsi on vanhemmistaan erillinen subjekti ja tarvitsee suojelua.

Neuvottelukunta ilmaisi akateemisen sivistyksensä tasoa mainiosti listaamalla ne eettiset ongelmat, joita asiassa olisi pitänyt pohtia. Esittelemättä listaamiensa ongelmien siveystieteellistä (ks. määritelmä s. 14) pohdintaa neuvottelukunta kertoi pyytäneensä asiassa islamilaisen ja juutalaisen seurakunnan kannan ja kuulleensa yksittäisen islaminuskosten kantaa sekä kertoi muissa pohjoismaissa noudatettavasta käytännöstä. Islamilaisten maiden hallintomallin mukaisesti ”vakiintuneet tavat ja uskonto” menivät siis tälläkin kertaa sekulaarin etiikan ja maallisten oikeuksien yläpuolelle.

Neuvottelukunnan selvä enemmistö katsoi, ettei ole syytä estää poikien ympärileikkauksia julkisessa terveydenhuollossa. Työryhmän puheenjohtajan, arkkiaatri **Risto Pelkonen** mielestä poikien ympärileikkauksessa puututaan pojan ruumiilliseen koskemattomuuteen ja siihen liittyy niin paljon vaikeita asioita, että siitä on säädettävä laissa.

Pelkonen ei usko, että kieltämällä leikkaukset loppuisivat. Niitä vain tehtäisiin sellaisissa oloissa, jotka vaarantaisivat poiki-

en terveyden. Varmastikin myös muunlainen lasten ruumiillinen pahoinpitely olisi lääketieteellisesti ajatellen turvallisempaa, mikäli se suoritettaisiin julkisesti viranomaisten valvonnassa esimerkiksi poliisin tai STV:n pätevällä asiantuntemuksella.

Lääkärit uhkaavat vastatoimilla

Ehdotus uskonnollisista syistä tehtävien ympärileikkausten siirtämisestä julkiseen sairaanhoitoon on herättänyt sairaanhoitopiireissä vahvaa vastustusta. Osa lääkäreistä on valmiita vetoamaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen, jos esitys johtaa lakiin. Lääkärit pitävät esitystä Suomen lakiin, lasten oikeuksien julistuksen sekä Euroopan neuvoston yleissopimuksen vastaisena.

Poikien ympärileikkaus on jopa korkealaatuisissa hygieniaoiloissa joskus aiheuttanut kuolemantapauksiin johtaneita komplikaatioita, ja paljon useammin johtanut esimerkiksi siittimen amputaatioon. Toisin kuin yleensä luullaan, kaikki tyttöjen ympärileikkauksen muodot (esim. klitoriksen kuorinta tai halkaisu poistamatta sitä) eivät aiheuta lainkaan sen vakavampia vammoja kuin pojan esinahan poistaminen. Esinahan poisto voidaan rinnastaa klitoriksen typistämiseen myös sikäli, että leikkauksen (tavoiteltuna?) vaikutuksena on seksuaalisten tuntoalueiden pientyminen.

Tyttöjen ympärileikkaukseen voidaan Suomessa reagoida pakkohuostaanotolla, ja tämä käytäntö on suhteellisen tehokkaasti hillinnyt jopa ihmisoikeuksien vastaisiin valtauskontoihin uskovien vanhempien intoa tehdä niitä lapsilleen. Sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta voidaan kysyä, miksi ei samaa käytäntöä voitaisi soveltaa silloinkin, kun on kyse poikalasten silpomisesta uskonnollisin perustein. ●

Kilpailu sanan "moraali" suomentamisesta on ratkaistu

Kilpailuun sanan "moraali" suomennoksesta tuli vain yksi vastausehdotus. Vastaaaja oli tasan yhtä paljon kuin aikoinaan järjestetyssä runokilpailussa, jonka voitti **Hannele Tulonen** runollaan Uusi isämeidän. Nyt ainoa vastaaaja ja myös kilpailun voittaja on **Leo Nygren** Helsingistä. Hän ehdottaa sanaa "siveysoppi".

"Siveysoppi" on englanniksi "ethics", joten voittanut vastaus on kaikin puolin kansainväliseen kanssakäymiseen sopiva. Toimitus on kuitenkin vielä parantanut ehdotusta. Sanaa "oppi" ei käytetä enää "jumaluusoppia" lukuun ottamatta juuri missään, joten ehdotamme Suomen kieleen uutta sanaa "siveystiede" joka on englanniksi "ethics". Hakukone Google ei tunnista sanaa "siveystiede", joten uusi sana otettavissa käyttöön aivan vapaasti.

Pelkkä "siveys" tarkoittaa tästä lähtien samaa kuin englannin kielen moral. Tämä on sanan "siveys" Suomessa satoja vuosia sitten käytetty merkitys. Suomen kristityt ovat käyttäneet sanaa "siveys" väärin ainakin sadan viimeisen vuoden ajan. Tästä syystä sana on lähes hävinnyt käytöstä, joten se on mahdollista ottaa uusiokäyttöön sanan "moraali" suomennoksena.

Sana "siveys" on sukua sanalle "sivistys". Se liittyy mm pellavan viljelyyn: korjatut ja kuivatut pellavan varret ensin loukutetaan eli hakataan hajalle, jolloin niistä irtoavat kuidut ja muut osat erilleen ja sitten sivistetään eli harjataan, jolloin kuidut puhdistuvat, silenevät ja oikenevät. Laatusana "siveä" viittaa siis alunperin pellavankuidun korkeaan laatuun ja käyttökelpoisuuteen. Toinen ehkä yleisempi käyttö tällä sanajuurella on liittynyt siivoamiseen.

Osoitteessa <http://www.dlc.fi/~etkirja> olevat tiedostot muokataan tämän uuden kielenkäytön mukaisiksi ensi syksyyn mennessä. Sulkeisiin jätetään vanhat sanat "etiikka" ja "moraali". Toivomme, ettei entisiä vierasperäisiä ja Suomessa merkitykseltään sekavia sanoja enää vaadita ylioppilaskirjoituksissa osattaviksi.

Samassa yhteydessä uudistetaan myös eräitä muita elämäntietämystiedon (nyk. elämäntietämystieto) sanojen merkityksiä. "Tieto-oppi" saa uuden nimityksen "tietotiede" ja "hyvä yhteiskunta" saa uuden nimen "yhteiskuntatiede".

Erkki Hartikainen
Fil. maist.

Posthumanismi

Yhdysvaltain presidentin **George W. Bushin** kerrotaan kehuneen Iso-Britannian pääministeriä **Tony Blairia** siitä, että viimeksi mainittu puolustaa demokratiaa kansansa vastustuksesta huolimatta.

Tämä on hyvä esimerkki siitä, miten vierasperäisiä sanoja kuten "demokratia" käytetään väärin. Jos Bushin lausuma suomennettaisiin myös sanan "demokratia" osalta, siitä tulisi seuraavaa: Tony Blair puolustaa kansanvaltaa kansansa vastustuksesta huolimatta.

Tämän esitelmän otsikko sisältää kaksi sellaista vierasperäistä sanaa, joita myös minä keskiaikaiselta maaseudulta kotoisin olevana kovasti vierastan: "post" (latinaa, tarkoittaa jälkeen) ja "humanismi" (on latinaa ja tarkoittaa ihmisläisyyttä, tästä filosofi **Pertti Lindforsin** lyhennelmä "lässy", vertaa metsäläisyys, raakalaisuus, taistolaisuus jne.).

Humanismin määritelmistä

Mielestäni juuri mitään ei pitäisi yrittää esittää yhdellä ainoalla sanalla. Yhdestä sanasta ei liioin pitäisi vetää johtopäätöksiä siitä, mitä sanalla tarkoitetaan. Vaikka olen kahdeksantoista ensimmäistä elinvuottani elänyt Savossa, en pidä savolaisten tavasta mutustella yksittäisiä sanoja. Tästä samasta syystä en pidä "humanistista elämänsäntettä" puolustaneen edesmenneen **Georg Henrik von Wrightin** ajattelusta.

Ennen kuin ryhdyn selvittämään sitä, mitä on posthumanismi, eli mitä on se, mikä tulee humanismin jälkeen, kerron lyhyesti siitä, mitä humanismi tarkoittaa nykyään virallisesti. Virallisen määritelmän on tietysti laatinut Kansainvälinen humanistinen ja eettinen liitto IHEU (International Humanist and Ethical Union). Esitän sekä alkupe räisen englanninkielisen määritelmän että oman suomennokseni siitä:

"IHEU member organisations have resolved in 1996 that: *Humanism is a democratic and ethical life stance, which affirms that human*

beings have the right and responsibility to give meaning and shape to their own lives. It stands for the building of a more humane society through an ethic based on human and other natural values in the spirit of reason and free inquiry through human capabilities. It is not theistic, and it does not accept supernatural views of reality."

Suomennos (EH): "IHEU:n jäsenjärjestöt ovat vuonna 1996 päättäneet, että: *Humanismi on kansanvaltainen eettinen elämäntähtämys, joka väittää, että ihmisillä on oikeus ja velvollisuus antaa merkitys ja muoto omalle elämälleen. Se pyrkii nykyistä inhimillisempään yhteiskuntaan inhimillisten ja muiden luonnollisten arvojen sekä inhimillisten kykyjen kuten järjen ja vapaan tutkimuksen avulla. Se ei ole jumalauskoinen, eikä se hyväksy yliluonnollista todellisuuskäsitystä.*"

Määritelmien ongelmia

Kuten jotkut lukijat jo huomasivat, tekstin kääntäminen on vaikeaa. Minun puolestani jokainen saa tehdä tekstistä mieleisensä käännöksen. Tässä yhteydessä kiinnitän huomiota englannin kielen kohtuuttomaan valta-asemaan. Englannin kieli ei ole millään tavoin niin selkeä kuin sen nykyisen tutkimuksen tarpeita silmällä pitäen pitäisi olla. Meillä kaikilla on oikeus vaikuttaa sanojen merkityksiin, ja meillä on oikeus määritellä niitä nykyistä selkeämmin ja tarkoituksenmukaisemmin. Vaikka olemme suomalaisia, meillä on oikeus tehdä parannuksia myös englannin kieleen.

Sanaa "humanismi" käytetään melko usein myös muussa kuin yllä esitetyssä merkityksessä. En ole koskaan pitänyt sanan "humanismi" käytöstä uskonnottomien ihmisten järjestöjen nimissä, koska sana "humanismi" aiheuttaa koko ajan sekaannuksia sanan muiden merkitysten vuoksi. Esimerkiksi ns. humanististen tieteiden oppineita ja opiskelijoita sanotaan usein humanisteiksi.

Valitettavasti sama sekaannus vallitsee käsitteen "vapaa-ajattelu" ympärillä. Kun aikoinaan Lohjan torilla jaoin Lohjan vapaa-

ajattelijain lehteä, moni torjui sen ja sanoi ivallisesti olevansa jo vapaa-ajattelijä. Monet heistä tunnistin hartaiksi kristityiksi. Kokeilkaapa sellaisten lehtien jakoa, joissa lukee vapaa-ajattelijä, jos ette usko!

Kokonaan eri asia on, vaadimmeko me "uskonnonvapautta", "uskonnottomuuden vapautta", "katsomusvapautta", "käsitys vapautta" vai "ajatuksen vapautta". Tietysti me vaadimme nimenomaan ajatuksen vapautta, koska ajatuksen vapaus on näistä käsitteistä vähiten sekava. Ajatuksen vapauden lisäksi ihmisillä on oikeus tietää totuus kaikista olennaisen tärkeistä asioista, mutta se on kokonaan toisen jutun aihe. Niille, jotka ovat päässeet ulos kirkosta, annan sen neuvon, että totuutta ei pidä lähteä etsimään kirkon takapihalta.

On hyvin laajoja humanismin määritelmiä kuten *Humanistinen julkilausuma 2000 (Humanist Manifesto 2000)*, jonka on laatinut uskonnottoman humanismin johtohahmo **Paul Kurtz**. Vaikka julkilausuma ei ole IHEU:n laatima, olen kuullut IHEU:n nykyisen puheenjohtajan **Roy Brownin** puolustavan sitä innokkaasti.

Kun laaditaan laajoja julkilausuma kuten Humanistinen julkilausuma 2000 tai Vapaa-ajattelijain liiton kulttuuriohjelma, ei ole todennäköistä, että kovin monet olisivat yhtä mieltä asiakirjan koko sisällöstä. Tästä syystä on syntynyt yllä esitetty humanismin vähimmäismääritelmä. Eräs paavi, joka aikoinaan väitti olevansa humanisti, oli varmaan IHEU:n kanssa eri mieltä humanismin vähimmäismääritelmästä.

Posthumanismi?

En ole mitenkään sitoutunut Suomessa lähes tuntemattomaan ajatussuuntaan nimeltä "posthumanismi". Kun mielestäni aika monet suomalaiset humanistit harjoittavat suurmiesten, "nerojen" ja jopa tavallisten filosofian professorien palvontaa, haluan esitellä minun mielestäni humanismia kehittyneemmän ajattelutavan, jossa ei esiinny henkilöpalvontaa ainakaan yhtä silmiinpistävästi kuin tavallisessa humanismissa. Jos nimitystä "posthumanismi" käytetään tulevaisuudessa pahasti väärin, siitä on siten syytä luopua. ►

Posthumanismia ei mielestäni pidä ryhtyä määrittelemään kovin tarkasti, vaikka eräät yksityishenkilöt ovat antaneet tarkkoja määritelmiä. Onneksi nämä tarkat määritelmät ovat siinä määrin keskenään ristiriitaisia, että on aivan mielekästä antaa tälle ajatussuunnalle vähimmäismääritelmä samaan tapaan kuin mitä se on annettu aatteelliselle humanismille. En kuitenkaan yritä muotoilla muutaman lauseen määritelmää vaan esittelen sellaisia posthumanismin piirteitä, joilla on käsittääkseni mahdollisuus tulla laajasti hyväksytyiksi.

Posthumanismilla ei seuraavassa tarkoiteta ihmislajia seuraavaa ihmisestä periytyvää eläinlajia (post-human = ihmisen jälkeen), ihmisen toiminnan tehostamista lääkkeillä tai uudella tekniikalla (tietokone aivoissa ym.) tai muuta vastaavaa. Posthumanismilla tarkoitetaan seuraavassa todellisuuskäsitystä, joka on perinteistä humanistista todellisuuskäsitystä oikeampi.

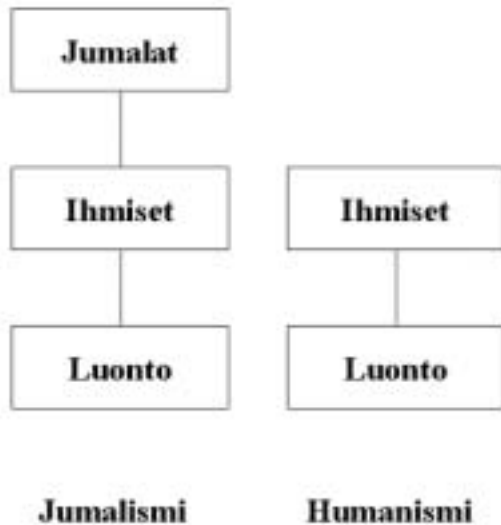
Kun käsitettä "posthumanismi" ei ole Suomessa juuri esitelty, otan vapauden laatia erilaisista muualla esitetyistä määritelmistä ja omista käsityksistäni yleiskuvauksen posthumanismille. Tästä esityksestä muut saavat aivan vapaasti olla eri mieltä. Yleisimmillään posthumanismi on jotakin, joka tulee humanismin jälkeen. Posthumanistien on perusteltava, miksi humanismi ei riitä sekä missä kohdin humanismi on väärässä.

Luonnon ja ihmisen tasa-arvo

Toivottavasti markkinoille ei ilmaannu kovin paljon laajoja posthumanistien julkilausemia, mutta jos sellainen pitäisi aloittaa jostakin, alku voisi olla esimerkiksi: "Ihmiset eivät ole kaikkeuden tärkeimpiä olioita." Käsite "tärkeä" on tietysti hyvin inhimillinen, mutta meidän ihmisten on vaikea ilmaista tällaista tasa-arvovaatimusta millään muullakaan sanalla.

Jumalattomuus ja luonnollisuus (naturalismi)

Edellä sanottu ei tarkoita, että posthumanistien pitäisi uskoa yliluonnollisiin olioihin, jumaliin, ufoihin jne. Mielestäni posthuma-

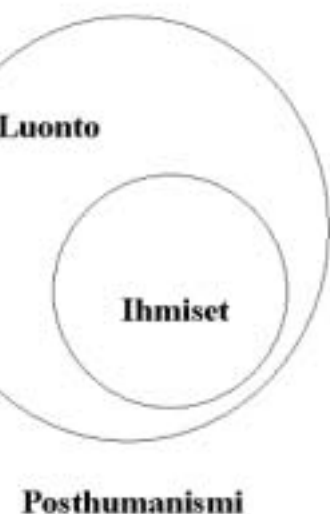
nisteille ja humanisteille on yhteistä se, että he eivät ole jumalauskoisia eivätkä he hyväksy yliluonnollista todellisuuskäsitystä.

Oikeuksien laajentaminen ihmiskunnan ulkopuolelle

Kun ihmiset lisääntyvät ja Raamatun sanoin "täyttävät maan", sukulaisillamme näsökkäillä, kaukaisemmilla sukulaisillemme eläimillä ja vielä kaukaisemmilla sukulaisillemme kasveilla menee entistä huonommin. Ihmisen toiminnan seurauksena eläimiä ja kasveja on kuollut sukupuuttoon, ja niitä kuolee sukupuuttoon myös tästä eteenpäin teimmepä mitä tahansa. Posthumanistien mielestä ihmisten rajoittamaton oikeus lisääntyä ei kuulu ihmisoikeuksiin. Ihmisten rajoittamaton lisääntyminen loukkaa muiden elollisten olentojen oikeuksia.

Ihmisillä ei ole oikeutta hävittää edes elotonta luontoa.

Kristillisen käsityksen mukaan kristinuskon jumala on korkein olento, ja ihminen, joka on kristinuskon mukaan tämän jumalan kuva, on toiseksi korkein olento. Sitten tulee muu luonto, jota ihminen Raamatun sanoin "hallitsee". On sanottu, että humanismi pudotti tästä pois jumalat ja jätti ihmisen yksin hallitsemaan luontoa. On sanottu, että posthumanistit pudottivat ihmisen osaksi luontoa, joka ihmisen on kaikissa toimissaan huomioitava.

Yllä oleva kaavio (kuten melkein kaikki kaaviot) on vain suuntaa antava. Minun puolestani jokainen voi laatia asiasta oman kaavionsa. On sanottu, että humanismi pudotti jumalat pois ja jätti ihmiset hallitsemaan luontoa. Posthumanismi pudotti pois myös ihmishallitsijan. Posthumanistien mielestä ihmisen on kaikessa toiminnassaan otettava huomioon sekä elollinen että eloton luonto.

Järkiperäisyyden (rationalismin) yleistys

Posthumanistit ovat humanistien kanssa yhtä mieltä siitä, että ihmisten on käytettävä järkeä ja tutkimusta, mutta posthumanismi tunnustaa sen, että inhimillinen tieto, luovuus ja äly ovat erittäin rajoittuneita. On mahdollista, että kadulla kävelee vastaan hyvin toimeentulevia kansalaisia, jotka puhekyvystään huolimatta ovat testin mukaan lahjattomampia kuin gorilla, simpanssi tai delfiini. Posthumanistien mielestä inhimillisiä kykyjä voidaan jo nyt täydentää esimerkiksi tietokoneilla, tietokoneohjelmilla, mielialaa parantavilla lääkkeillä, terveellisellä ravitsemuksella jne. Tätä kirjoitusta ei olisi koskaan kirjoitettu ilman noita täydennyksiä.

Inhimilliset käsitteet ovat karkeistuksia

Posthumanistien mielestä monet inhimilliset uskomukset ovat haitallisia.

Erityisesti inhimillinen kieli ja virheelliset käsitykset kielen luonteesta ja merkityksestä aiheuttavat posthumanistien mielestä paljon sekaannuksia. Siitä, että ihminen käyttää nimeä tai käsitettä ei voida päätellä vastaavan olion tai asiantilan olemassaoloa todellisuudessa.

Monet posthumanistit korostavat, että inhimillinen tieto on usein karkeistuksia. Fyysikko **Kari Enqvistin** sanoin:

”Ihmisen todellisuus on karkeistettu todellisuus ja sen seurauksena laadullisesti erilainen kuin atomaarinen todellisuus. Se ilmentää hiukkasten vuorovaikutuksia, mutta karkeistuksen vuoksi ei ole yksikäsitteisesti palautettavissa niihin (siitä ehkä liiankin monissa yhteyksissä käyttämäni iskulause, ”kokonaisuus on vähemmän kuin osiensa summa”).

Oletus, että kaikki ihmisen tajunnan ominaisuudet ovat seurausta karkeistuksesta, kuuluu tällä hetkellä maailmankatsomuksen pikemmin kuin tieteen karsinaan. Kun muistamme, että karkeistusta joka tapauksessa on olemassa ja että jo pelkästään sen vuoksi elämysmaailmamme poikkeaa laadullisesti atomien maailmasta, kyseessä on yksinkertaisin mahdollinen oletus. Voimme lisäksi toivoa, että tulevaisuudessa sen oikeellisuutta voidaan tutkia tieteen keinoin. Siksi tämän oletuksen tulisi sijaita kaiken filosofoinnin lähtöruudussa. Fysikalismi on minimalistin elämänsenne.”

Ihmisestä riippumaton etiikka

Kansansaduissa eläimillä on hyveitä ja paheita kuten ihmisillä. Posthumanistinen moraali ei voi perustua ihmisen hyveinä tai paheina pitämiin asioihin, vaan sen on perustuttava paljon yleisempiin periaatteisiin. Varsin monet eläimet ottavat huomioon tekojen seuraukset. Seurausetiikka, kun sitä sovelletaan riittävän pitkällä tähtäyksellä, on muita inhimillisen etiikan muotoja yleisempi, ja jos kaikkeuden muilla planeetoilla on elämää, se voi menestyä ensisijaisesti seurausetiikkaa noudattamalla.

Tämä ei merkitse sitä, etteivät elolliset olennot voisi omaksua yleisiä periaatteita, joiden seuraukset ovat useimmiten olion kannalta toivottavia. Eläimillä ihminen mukaan lukien esiintyy jopa perintötekijäin määräämiä periaatteita kuten vaistoja. Filosofian professorit ovat tehneet moraalista ja jopa totuudesta muodin piiriin kuuluvan asian. Tällaista posthumanistit eivät voi hyväksyä. Vaatemuodeista saattaa olla harmia, mutta vaatemuotien kanssa voi elää. ▶

Totuusmuotien ja arvomuotien kanssa eläminen voi osoittautua vaikeaksi tai mahdottomaksi. Tässä suhteessa posthumanistit ovat valistusajattelun seuraajia.

Posthumanistit korostavat ihmisten, eläinten, mahdollisten muiden planeettojen elävien olentojen sekä mahdollisten tulevaisuuden olioiden erilaisuuden hyväksymistä ja pyrkivät luomaan edellytyksiä nykyistä tasa-arvoisemmalle ja paremmalle elämälle.

Eläinten asema ja oikeudet

Ihmisten ja muiden eläinten välillä ei ole laadullisia eroja. Erot ovat määrällisiä, vaikka eräät ominaisuudet ovat kehittyneet ihmisessä pitemmälle. Vaikka ihmisen ainutlaatuisuutta ei kiistetä, jokainen muu eläinlaji on erilainen ja ainutlaatuinen täsmälleen samassa merkityksessä.

On miljoonia eläinlajeja, monet kaltaisiamme, joille humanismi ja sosiologismi ovat olleet kuolemanoppeja. Jos puhutaan ihmisiyydestä, puhuttakoon myös eläimyydestä.

Ihmisiä ne ovat eläimetkin, sanotaan joskus. Monien nisäkkäiden sosiaalisessa toiminnassa esiintyy huomattavaa älykkyyttä.

On mahdollista, ettei kansanvaltaakaan (sikäli kuin sitä on aidosti edes olemassa) ole kokonaan ihmisen keksintöä. Kädelliset hankkivat liittolaisia ja toteuttavat pitkäjänteistä politiikkaa.

Simpanssit ovat oivaltaneet vastavuoroisuuden: Tee ensin muille sitä, mitä toivoisit tehtävän itsellesi. Tätä ns. kultaista sääntöä ei siis ensimmäisenä keksinyt Kungfutse, Buddha tai Platon. Sen kehitti historiassa nimettömäksi jäänyt simpanssi.

Eläinten samalla mitalla mittaamisen periaate avaa moraalin kehitykseen näkökulman, joka ulottuu miljoonia vuosia ihmislajin syntyä kauemmaksi. Sitä voi havainnoida monilla lajeilla kaloista alkaen.

Käyttäytymisen biologian tunteminen auttaa tajuamaan ihmistä yhteiskunnallisena eläimenä, joka ei lopullisesti pääse eroon hyökkäävyydestä ja kilpailusta. Juuri siksi tarvitaan moraalialia.

Kun monet posthumanistit laajentavat inhimillistä näkökulmaa ajattelevien konei-

den ja ehkä mahdollisten ihmisen ja koneen yhdistelmien (kyborgien) suuntaan, Peter Singer on laajentanut näkökulmaa tietoisien eläinten suuntaan, ja monet eläinten oikeuksien puolustajat kannattavat Singerin edustamaa seurausetiikkaa.

Tulevaisuuden teknologiaan on varauduttava

Posthumanistien mielestä on selvää, että ihmislaji muuttuu myös tulevaisuudessa, ja on myös selvää, että ihminen voi toimia nykyistä älykkäämmin ja tehokkaammin yhdessä koneiden, erityisesti tietokoneiden kanssa. Inhimillistä ajattelua voidaan tehostaa myös oppimalla nykyistä paremmin ymmärtämään aivojen toimintaa. Aivoihin voidaan vaikuttaa sekä kemiallisesti että sähköisesti. Esimerkiksi liian paljon dopamiinia eräissä osissa aivoja voi aiheuttaa uskonnollisia kokemuksia tai olla osoitus erään tyypin skitsofreniasta.

On arvioitu, että tulevaisuudessa viidesosa maailman ihmisistä pystyy tuottamaan kaiken tarpeellisen. On päätettävä, mitä jällellejääneet neljä viidesosaa tekevät.

Päätöksenteko- ja johtamisjärjestelmiä on muutettava, jotta tulevaisuuden maailmassa selviydytään. Entistä mutkikkaampia ongelmia ei voida ratkaista äänestämällä, kokoustamalla tai jonkun ammattijohtajan tiedoilla ja taidoilla.

Optimistit ja pessimistit

Posthumanistit eivät ole edistysuskoisia. Ihmisyhteiskuntien kehitystä ei voida ainakaan nykyisillä tiedoilla ennustaa kovin pitkälle eteenpäin. Jotkut posthumanistit kuten transhumanistit, ovat optimisteja: teknologian avulla maailmaa voidaan parantaa. "Trans" tarkoittaa tuolle puolelle menemistä tai ylittämistä, transhumanismi on siis humanismin ylittämistä. Transhumanistit ovat myös Suomessa järjestäytyneet, ja transhumanismi on tietääkseni ainoa posthumanismin laji, josta *Helsingin Sanomat* on kertonut.

Posthumanismin lajeja: Transhumanismi

Transhumanismi on ihmiskunnan tulevaisuutta pohtiva ja siihen vaikuttamaan pyrkivä ajattelusuuntaus, jonka mukaan ihminen nykyisessä muodossaan ei edusta kehityksemme päätepistettä, vaan pikemminkin verrattain varhaista vaihetta siinä. Transhumanismin piirissä pyritään ymmärtämään ja arvioimaan teknologisen kehityksen tarjoamia lisääntyviä mahdollisuuksia nykyihmisyuden perustavanlaatuisimpienkin rajoitusten ylittämiseen. Esimerkiksi vanhenemisen muuttamisen vapaaehtoisiksi transhumanistit näkevät tavoitteena, joka voitaneen aikanaan saavuttaa, ja useat katsovat joihinkin mahdollisesti kehitettäviin teknologioihin sisältyvän tätäkin olennaisempia tilaisuuksia muuttaa maailmaa tuntuvasti paremmaksi.

Suomeen on vuonna 2003 perustettu Suomen Transhumanistiliitto, joka peruskirjassaan asettaa toiminnalleen seuraavat lähökohdat:

1. Ihmiskunnan muuttuminen teknologian vaikutuksesta tulee jatkumaan. Muutoksen suunta voi olla toivottava tai ei-toivottava.

2. Tulevaisuutta koskevia valintoja tehtäessä on välttämätöntä ottaa huomioon ihmiskunnan teknologisten valmiuksien todennäköinen dramaattinen kasvu. Realistisesti mahdollista on peräti, että tulevaisuudessa materiaallinen puute, vanheneminen ja jopa kuolema onnistutaan muuttamaan vapaaehtoisiksi, eivätkä ihmiset enää ole sidottuja moniin nykyisiin perustavanlaatuisiin rajoituksiinsa. Toisaalta mahdollista on myös, että ihmiskunta tuhoutuu teknologiaa epäviisaasti käyttäessään.

3. On erittäin tärkeää suunnata tutkimusresursseja ja tehdä yhteiskunnallisia ratkaisuja siten, että edistetään positiivista teknologista kehitystä ja otetaan huomioon myös vakavat riskit.

4. Transhumanistien mielestä kannattaa suhtautua avoimesti, hyväksyvästi ja osallistuvasti teknologiseen kehitykseen, koska tällaisen asenteen myötä pystymme ohjaamaan kehitystä eettisesti kestävään suun-

taan todennäköisemmin kuin siinä tapauksessa, missä yleinen suhtautuminen teknologiaan rakentuu liiallisten tutkimuskieltojen ja/tai välinpitämättömyyden ja passiivisuuden varaan.

5. On syytä tukea ja luoda rationaalista keskustelua siitä, miten saavutettavissa oleviin teknologisiin valmiuksiin on viisainta edetä, ja minkälaisen yhteiskunnallisten ratkaisujen kautta kyseisiä valmiuksia on viisainta soveltaa, jotta tulokset ovat tasa- puoliset ja oikeudenmukaiset.

6. Transhumanistit puolustavat yksilöiden oikeutta käyttää teknologiaa vastuullisesti itsensä psyykkiseen ja fyysiseen kehittämiseen ja muokkaamiseen nykyisten perustavanlaatuisten biologisten rajoitusten sa yli.

7. Transhumanismiin sisältyy kaikkien olentojen hyvinvoinnin kunnioitus riippumatta siitä, ovatko kyseiset olennot ihmisiä, muita biologispohjaisia olentoja vai enemmän tai vähemmän teknologiapohjaisia olentoja.

8. Transhumanismi on modernin humanismin laajentuma. Humanismin tavoin transhumanismikaan ei tue mitään tiettyä poliittista puoluetta, poliittikkoa tai poliittisen yhteiskuntajärjestyksen mallia.

Posthumanistinen aineellinen todellisuuskäsitys (materialismi)

Eläimillä ja nykyisillä roboteilla on mitä ilmeisimmin aineellinen todellisuuskäsitys. Vanhan sanonnan mukaan sika ei ymmärrä mitään pyhäpäivästä. Ei ole mitään syytä olettaa, että joidenkin muiden planeettojen asukkailla olisi aineellisesta todellisuuskäsityksestä poikkeava (esimerkiksi kristillinen) todellisuuskäsitys. Muiden planeettojen Myöhempien aikojen pyhien kirkko lie-nee vielä perustamatta (*Free Inquiry*'n toimittaja **Tom Flynn** on kirjoittanut tieteisromaanin, jossa sellainen on perustettu, Tom Flynn: *Nothing Sacred*, Prometheus Books, 2004).

Aineellinen todellisuuskäsitys (materialismi) on olemassaolo-opillinen (ontologinen) näkemys, jonka mukaan todellisuus on aineellinen (materiaalinen). Ainetta (materiaa) ovat aine ja energia. Aineen (materian)

lisäksi on tyhjiö. Ihmisten on tarkoituksenmukaista käyttää sanaa "aine". Inhimillistä tunteista vapaan sanaston luominen todellisuuden esittämiseen on tarpeellinen, ja sen luomiseen olisi ryhdyttävä välittömästi.

Olio-ohjelmoidun robotin ohjelmassa on olioita, joilla on ominaisuuksia. Oliot lähettävät viestejä toisilleen ja koneen osille. Oliot saavat viestejä toisiltaan ja koneen osilta (kuten koneen aisteilta, esimerkiksi videokameralta, radiolta, lämpömittarilta jne.).

Dosentti (emeritus) Pertti Lindfors on väitöskirjassaan esittänyt mm. seuraavat aineellisen todellisuuskäsityksen (materialismin) peruslauseet (mukaan on valittu hie-man uudelleen muotoillen kuudestatoista väitteestä kymmenen yleisimmin hyväksytyä):

1) Ristiriidattomasti voidaan puhua myös sellaisista tapahtumista, joita kukaan ei ole havainnut. Olemassaolo ei ole pelkkää havaituksi tulemistä.

2) Todellisuus on aineellinen.

3) Tietoisuus on aineellinen.

4) Ajatus ja ajatuksen kohde ovat eri asioita.

5) Havaintaja ja havainnon kohde ovat eri asioita.

6) Nimi ja nimetty kohde ovat eri asioita.

7) Kieli on eri asia kuin se kohde, josta kieli puhuu.

8) Luonnossa vallitseva järjestys ja syy-suhde ovat inhimilliseen kokemukseen ja vain inhimilliseen kokemukseen perustuvia.

9) Pohjimmaltaan kokemustiede nojaa havaintolauseisiin. Havaintolauseiden totuutta arvioitaessa tarvitaan kybernetiikkaan perustuvaa tietoteoriaa (kybernetiikka tutkii järjestelmiä, jotka sisältävät ns. takaisinkytkentöjä eli itsesäätelyä).

10) Ateismi on tosi.

Yllä olevissa lauseissa mahdollisesti esiintyvät ristiriidat Lindfors on ratkaissut ns. tyyppiteorialla. **Jaakko Hintikan** ja **Gabriel Sandun** mukaan ristiriitojen ratkaisuun ei nykyään tarvita edes tyyppiteorioita. ●

Vapaa-ajattelijain liiton puheenjohtaja, fil. maist. Erkki Hartikaisen Jyväskylässä 16.2.2004 pitämän esitelmän tiivistelmä

Ateismi on sivistyksen mitta

Erääät englantia puhuvien maiden ateistit ovat keksineet itselleen uuden peitenimen. Vanhoja peitenimiä ovat mm. "vapaa-ajattelijaja", "rationalisti" ja "humanisti". Uusi peitenimi on "bright". Laatusanasta "bright" on tehty nimisana. Sanalle ei ole hyvää suomennosta, ja olen esittänyt Atheist Allianceselle vastalauseeseen tällaiselle sanahölmöilylle. Ateismin aatetta ei voida mielestäni tehokkaasti edistää minkäänlaisilla peitenimillä. Ateismista on mielestäni puhuttava ateismina tai vielä mieluummin jumalattomuutena. Olen ollut hyvin tyytyväinen Vapaa Ajattelijan alaotsikkoon "jumalaton kulttuurilehti". Jos alla oleva ehdotukseni hyväksytään yleisesti, uusi alaotsikko on "jumalaton sivistyslehti".

Laatusana "bright" on suomeksi lähinnä "välkky", "nokkela" jne. Kun on selvää, että suomalaiset nauraisivat tällaiselle uudelle ateistien peitenimelle, en ole havainnut peitesanojen ystävien ryhtyneen levittämään sanan "bright" suoraa käännöstä.

Sanan "moraali" suomennuskilpailussa tulivat esiin sanat "siveys" ja "sivistys". Sana "siveys" on sukua sanalle "sivistys". Se liittyy mm pellavan viljelyyn: korjatut ja kuivatut pellavan varret ensin loukutetaan eli hakataan hajalle, jolloin niistä irtoavat kuidut ja muut osat erilleen ja sitten sivistetään eli harjataan, jolloin kuidut puhdistuvat, silenevät ja oikenevät. Laatusana "siveä" viittaa siis alunperin pellavan kuidun korkeaan laatuun ja käyttökelpoisuuteen. Toinen ehkä yleisempi käyttö tällä sanajuurella on liittynyt siivoamiseen.

Hannu Raitanen Turusta on jo kauan yrittänyt saada uutta peitesanaa "sivili" yleiseen käyttöön. Tämän sanan vikana on, että se on vierasperäinen ja tarkoittaa melkein mitä tahansa.

Jos jotkut kuitenkin haluavat sanalle "bright" suomennoksen, ehdotan, että nämä "välkky" alkavat kutsua itseään sivistyneiksi. Sanasta "sivistynyt" tehdään siis nimisana, joka tarkoittaa samaa kuin "ateisti".

Erkki Hartikainen
Fil. maist.

Uskonnonvapauslakia uhkaa huononnus

Huoltajilla on suvereeni valta päättää lapsen uskonnollisesta asemasta. Joulukuinen eduskunnan lausuma tähtää tämän vallan supistamiseen. Takana ovat kirkon konservatiivit.

Jouni Luukkainen

Uuden uskonnonvapauslain (UVL) mukaan lapsen uskonnollisesta asemasta päättävät huoltajat. Ainoa rajoitus on, että 12 vuotta täyttäneen lapsen uskonnollisen aseman muuttamiseen tarvitaan hänen suostumuksensa. Huoltajien suvereeni valta on periaatteellisesti tärkeä seikka, ja vapaa-ajattelijoille se on puolustamisen arvoinen erityisesti siksi, että kirkkoon kuuluvat huoltajat voivat nyt päätöksellään irrottaa lapsen kirkon jäsenyydestä ja tällöin panna tai siirtää hänet elämäntarkastustiedon opeutukseen. Mutta eduskunta hyväksyi joulukuussa lausuman hallitukselle ryhtyä toimenpiteisiin UVL:n muuttamiseksi niin, että tämä estyisi. Tässä kirjoituksessani selvitan ensin tilanteen kehittymisen. Sitten esitän laajan kannanottoni sen puolesta, että UVL:ssä huoltajien suvereeni päätösvalta säilytettäisiin ja lapsen päätösvaltaa kasvatettaisiin.

Tilanne

Uusi uskonnonvapauslaki (453/2003) tuli voimaan 1.8.2003.

Uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä säädetään sen pykälässä 3: *Jokaisella on oikeus päättää uskonnollisesta asemastaan liittymällä sellaiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan, joka hyväksyy hänet jäsenekseen, tai eroamalla siitä. Lapsen uskonnollisesta asemasta päättävät hänen huoltajansa yhdessä.* Lapsen uskonnollinen asema ei siis enää ole sidoksissa vanhempien tai huoltajien uskonnolliseen asemaan. Lakia koskeneessa hallituksen esityksessä (HE 170/2002 vp) tämä alaikäisen lapsen uskonnollisen aseman määräytyminen

perustellaan (lakiehdotuksen yksityiskohtaisten perustelujen yhteydessä) seuraavasti: *Säännöksen lähtökohtana on, että lapsen uskonnollisesta asemasta päättäminen olisi lapsen huollon piiriin kuuluva asia samalla tavoin kuin lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta ja muista henkilökohtaisista asioista päättäminen yleensäkin. Siltä osin kuin tässä laissa ei toisin säädetä, noudatettaisiin lapsen huollosta ja ta-paamisoikeudesta annettua lakia (361/1983).* Hyväksyessään lain perustuslakivaliokunnan mietinnön (PeVM 10/2002 vp) mukaisena eduskunta ei muuttanut tätä säännöstä eikä sen tätä perustelua.

Uskonnonvapauslaki rajoittaa huoltajien päätösvaltaa ainoastaan antamalla lapselle omaa aloitteenteko- ja päätösvaltaa: *Viisitoista vuotta täyttänyt lapsi voi kuitenkin huoltajien kirjallisella suostumuksella itse liittyä uskonnolliseen yhdyskuntaan tai erota siitä. Kaksitoista vuotta täyttänyt voidaan liittää uskonnolliseen yhdyskuntaan tai ilmoittaa eronneeksi siitä vain omalla kirjallisella suostumuksellaan.*

Kumotun vuoden 1922 uskonnonvapauslain mukaan alle 18-vuotias lapsi kuului samaan uskontokuntaan kuin hänen vanhempansa. Jos vanhemmat eivät kuuluneet mihinkään uskontokuntaan, ei lapsikaan kuulunut. Milloin vanhemmat kuuluivat eri uskontokuntiin tai jompikumpi heistä ei kuulunut mihinkään uskontokuntaan, seurasi lapsi siinä kohden äitiä, jolleivät vanhemmat ennen avioliittoon menemistään tai sen jälkeen olleet kirjallisesti sopineet, että lapsi seurasi isää (äidin ja isän paikat olivat päinvastaiset vuoteen 1969 saakka). Viisitoista vuotta täyttänyt ei kuitenkaan seurannut,

ellei hän itse ollut antanut suostumustaan, isää tai äitiä, kun nämä erosivat uskontokunnasta tai siihen liittyivät. Viisitoista vuotta täyttänyt oli oikeutettu eroamaan uskontokunnasta tai siihen liittymään, jos vanhemmat siihen suostuivat. Kahdeksantoista vuotta täyttänyt oli oikeutettu eroamaan uskontokunnasta taikka liittymään semmoiseen uskontokuntaan, jonka järjestys sen salli. Yleisen täysi-ikäisyyden ikäraajaksi 18 vuotta tuli vasta vuonna 1969.

Evankelis-luterilaista kirkkoa koskevan kirkkolain (1054/1993) jäsenyysspykälän 1.1.2004 voimaan tulleen muutoksen (1279/2003) mukaan alle 12-vuotias lapsi voidaan liittää kirkon jäseneksi, jos hänen vanhempansa tai huoltajansa on kirkon jäsen. Säädöksen tarkoitus on varmistaa kirkon jäseneksi liitetyn lapsen mahdollisuus saada kristillistä kasvatusta (HE 35/2003 vp). Säädöksen hyväksymisellä oli kirkkohallituksen mukaan jo kiirekin sille ja seurakunnille osoitettujen tiedustelujen tähden. Tämä on kirkkolaissa (kasteen vaatimuksen ohella) kirkon ainoa oma edellytys kirkon jäsenyydelle. Täten 14-vuotias rippikoululainen voi UVL:n ja kirkkolain perusteella liittyä kirkon jäseneksi, jos hänellä on tästä huoltajiensa kanssa yhteisymmärrys; vanhan UVL:n aikana tämä ei aina ollut mahdollista. Kirkkolain muutosta ehdotti kirkon ylin päättävä elin kirkolliskokous kevästistunnossaan 9.5.2003. Muutokseen asti kirkkolaki ei sisältänyt tällaisia kirkon omia jäsenyyden edellytyksiä, vaan ainoastaan viittauksen vanhaan UVL:ään.

Kirkkohallituksen esitys 1.4.2003 kirkolliskokoukselle oli vielä aivan hämmästyttä-

Kannanotto uskonnonvapauslakiin

Pääkaupunkiseudun vapaaajattelijat ry:n puheenjohtaja Jouni Luukkaisen esittämä kannanotto nykyisen uskonnonvapauslain huoltajille antaman suvereenin päätösvallan puolustamiseksi sekä uskonnonvapauslain lapselle antaman oman aloitteenteko- ja päätösvallan laajentamiseksi sen ainoana rajoituksena.

1. Uskonnonvapauslain (UVL) asianomainen kohta on muotoiltu hyvin selkeästi ja yksinkertaisesti sekä perusteltu hyvin ymmärrettävällä ja järkevällä periaatteella, lapsen uskonnollisen asemasta päättämisen määrittämisellä lapsen huollon piiriin kuuluvaksi asiaksi, ja se on sen suuri ansio. Uskonnonvapauskomitean mietinnön lakiehdotus oli sängen sekava. Kukaan ei hallintovalioikunnassa myöskään ollut esittänyt täsmällistä muotoilua sille UVL:n huononnukselle, jota eduskunnan orwellilaisesti muotoillulla lausumalla tavoitellaan. Juha Seppokin kirjallisen lausuntonsa lopussa olevassa lakiehdotuksessaan joutuu kaiketikin eleganttiin tekstiin pyrkiessään heti rikkoamaan ihmisoikeussopimuksia.

2. Huoltajilla on paras tieto lapsen tilanteesta ja toisaalta vastuu lapsen kasvatuksesta. Juuri tämän tähden päätösvaltaa lapsen uskonnollisesta asemasta ei saa pidättää perheen ulkopuolelle. Lapsen etua katsomissa on kylläkin katsomusten henkilökohtaisuuden tähden aikuisten vaikea aina edes havaita, saati tunnustaa ja toteuttaa. Ongelma on se, että vaikka valtaa päättää muutoksesta olisikin, valtaa ei tahdota käyttää silloin, kun siihen kuitenkin olisi syytä. Vähintä, minkä eduskunta voi tällöin tehdä, on olla alistumatta muille intressipiireille ja antaa huoltajien pitää valtansa. Silloin ainakin joskus jotkut huoltajat voisivat voittaa esteen itsessään ja lain estämättä toteuttaa lapsen edun mukaisen lapsen uskonnollisen aseman muutoksen.

3. Koulun uskonnonopetus on useimmiten pakollista uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvalla lapselle. Huoltajien on voidakseen toteuttaa kasvatusvastuunsa ja saavuttaakseen uskonnonvapauden niin lapsen kuin omalta osaltaan voitava irrottaa lapsi uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydes-

vän konservatiivinen edellyttäessään alle 15-vuotiaan lapsen kirkon jäsenyydelle hänen huoltajistaan ainakin toisen kirkon jäsenyyden. Itse kritisoin esitystä julkisuudessa, ilmeisestikin ainoana.

Ortodoksista kirkkokuntaa koskevan lainsäädännön uudistamista valmisteilemaan on opetusministeriö asettanut toimikunnan kaudeksi 16.10.2002-30.9.2004; toimikunnan ehdotus sisältäneen sitten säännöksen ortodoksisen kirkkokunnan omista jäsenyytensä edellytyksistä.

tä erityisesti voidakseen siirtää hänet pois uskonnonopetuksesta tai voidakseen jo alunperin olla panematta häntä uskonnonopetukseen. Tilalle tarjoutuu elämäkatsomustiedon opetus. Tämä peruste uskonnollisen aseman muutokseen on syvällisin mahdollinen, sillä se sisältää ennenkaikkea kannanoton uskonnollisen yhdyskunnan oppiin; sikäli lapselta kouluaikainen eroaminen uskonnollisesta yhdyskunnasta tai huoltajilta lapsen sellaisesta eroamisesta päättäminen olisi monesti suurempaa kypsytyttä osoittava teko kuin ihmiseltä koulun jälkeinen ja ehkä pitkällekin lykkääntyvä, mahdollisesti muihin syihin perustuva uskonnollisesta yhdyskunnasta eroaminen. Tarvittava, mutta siis toteutettavaksi mahdollinen uskonnollisen aseman muutos myös korostaa lapselle kuten huoltajille ja koulullekin katsomusaineen muutoksen vakavuutta, mikä ei ole välttämättä lapsen uudelle katsomusaineelle, elämäkatsomustiedolle, haitaksi. Tähän liittyen on edelleen huomattava, että lapsi, joka havaitseekin haluavansa jatkaa uskonnollisen yhdyskunnan jäsenenä, ottaa silloin myös vähintäänkin sietääkseen uskonnonopetuksen.

4. Lapselle uskonnollisesta yhdyskunnasta ja uskonnonopetuksesta eroon pääseminen voi merkitä koko elämän ehe-

yyttä. Sisäisen vakaumuksen vastainen ulkoinen uskonnollinen asema ja tämän mukainen katsomuskasvatus väärikäsi ja muun kouluopetuksen vastaisiksi koettuine käsityksineen todellisuuden luonteesta ja etiikan alkuperästä voivat loukata mieltä aivan toisin kuin mikään muu seikka koskaan elämässä. Siihen ei sovi, että yhteiskunta lisäksi lailla estäisi huoltajia purkamasta tilannetta. Katsomuksellisen oman tunnon loukkaaminen olisi silloin aivan tahallista ja merkitsisi myös yhteiskunnallisen oman tunnon loukkaamista.

5. Uskonnollisen aseman muutos saattaa perheessä käydä tarpeelliseksi esimerkiksi yhden lapsen osalta; UVL mahdollistaa silloin siihen joustavan ratkaisumahdollisuuden perheen muiden jäsenten pystyessä säilyttämään uskonnollisen asemansa ennallaan.

6. Mietinnössään (HaVM 14/2003 vp) eduskunnan hallintovaliokunta lausuu käsityksensä, että uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyyttä koskevan UVL:n pykälän säännöksillä saattaa olla sen tärkeinä pitämiensä perheen uskonnollisen yhtenäisyyden ja alaikäisen uskonnollisen aseman pysyvyyden sekä siihen liittyen uskonnonopetuksen ja muun katsomusopetuksen jatkuvuuden kannalta haitallisia vaikutuksia. Mutta nimenomaan lap-

sen uskonnollisen aseman muuttaminen ja katsomusopetuksen vaihtaminen voivat joskus olla lapsen hyvin tärkeän edun mukaisia, huoltajienkin mielestä. Lapsen uskonnollisen aseman ja uskonnonopetuksen tai muun katsomusopetuksen pysyvyyden vaatiminen on siis sinänsä vääriinkin. Muutokseen ei myöskään lähdetä, ellei siihen ole tarvetta. Sikäli valiokunnan huoli on aiheutonkin. Myöskin perheen uskonnollisen yhtenäisyyden vaatiminen on väärin, sillä jos sellainen olisi vain lain pakottamaa, olisi kyseessä pelkkä ulkoinen seikka, joka vieläpä estäisi alaikäistä yhdentämistä ulkoista uskonnollista asemaansa sisäiseen vakaumukseensa, mikä olisi hyvin paljon tärkeämpää ja voisi olla sitä myös koko perheen kannalta. On turha kantaa huolta valheellisen yhtenäisyyden säilymisestä. Sellaista eivät välttämättä halua edes huoltajat. Olisi sitäpaitsi hyödyllistä, jos rehellisesti ilmentymään päässeet eri katsomukset kohtaisivat jo perheen sisällä eikä vasta myöhemmin; se olisi kaikille osapuolille kasvattavaa.

7. Jo vanha UVL salli perheen mahdollisen alkuperäisen uskonnollisen yhtenäisyyden hajoamisen. Esimerkiksi perheen esikoinen saattoi erota kirkosta tai liittyä kirkkoon ja aivan siitä huolimatta, mikä vaikutus sillä saattoi olla nuorem-

Hyväksyessään 16.12.2003 äsken mainitun kirkkolain jäsenyyspykälän muutoksen hallintovaliokunnan mietinnön (HaVM 14/2003 vp) mukaisena eduskunta hyväksyi äänestyksen jälkeen (161 puolesta, 16 vastaan - melkein kaikki vihreät ja enemmistö ruotsalaisista, 3 tyhjää; poissa 19) myös seuraavan, mietintöön sisältyneen **lausuman**: *Eduskunta edellyttää hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin uskonnonvapauslain pykälän 3 täsmentämiseksi tavoitteena turvata nykyistä selkeämmin alle 12-vuotiaan lapsen uskonnollisen*

aseman pysyvyys ja 12-14-vuotiaan oikeus antaa suostumuksensa uskonnollisen asemansa muuttamiselle vain silloin, kun huoltaja vaihtaa uskonnollista yhdyskuntaa tai jättäytyy uskonnollisen yhdyskunnan ulkopuolelle.

Eduskunnan lausumilla ei ole oikeudellista sitovuutta, mutta niillä on poliittinen velvoittavuus. Niiden toteutumista seurataan vuosittain hallituksen toimenpidekertomusta käsiteltäessä. UVL:ää koskeva lausuma uhkaakin johtaa UVL:n kiristämiseen vanhan UVL:n suuntaan.

piin sisaruksiin; ei välttämättä mitään. Oli myös perheitä, jotka jo alunperin olivat uskonnollisesti epäyhtenäisiä. Asia ei siis ole uusi.

8. Vanha UVL ei taannut lapsen uskonnollisen aseman pysyvyyttä eikä katsomusopetuksen jatkuvuutta. Huoltajan muuttaessa uskonnollista asemaansa lapsen uskonnollinen asema saatettiin muuttaa tai se saattoi muuttua vastaavasti, tai sitten eri uskonnollisissa asemissa olleet huoltajat saattoivat sopia, että lapsi seuraakin uskonnollisen asemansa suhteen toista heistä kuin oli seurannut siihen asti. Katsomusopetus saatettiin vaihtaa tai saattoi vaihtua samalla. Uskonnollisten yhdyskuntien ulkopuolella olevaa lasta saatettiin siirtää evankelis-luterilaisen uskonnonopetuksen ja elämäntutkimustiedon opetuksen välillä. Itse asiassa kenenkään enemmistönä olevaan evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumattoman lapsen katsomusaine ei ollut täysin sidoksissa hänen uskonnolliseen asemaansa. Tämäkään asia ei siis ole uusi.

9. Eduskunnan lausuma (HE 35/2003 vp) viittaa vain tilanteisiin, joissa huoltajan uskonnollinen asema *muuttuu*. Mutta, kuten kohdassa 8 totesin, jo vanhan UVL:n aikana van-

hemmat, joiden uskonnollinen asema oli eri, saattoivat päättää lapsen uskonnollisen aseman vaihtamisesta sopimalla kirjallisesti, että lapsi seuraakin toista vanhempaansa kuin oli seurannut siihen asti. Ei voidaan ajatella, että UVL huononnettaisiin jopa muotoon, jossa huoltajat eivät voisi yhdessä päättää, että lapsen uskonnollinen asema muutetaan samaksi kuin on toisella huoltajista jo *entuudestaan*.

Tuo vanhan UVL:n seuraamisperiaate ontui muuten tietysti siksi, että kirkkoon kuuluvat tai siihen liittyvät vanhemmat saattoivat jättää lapsensa kirkon jäseneksi kastattamatta tulematta tästä huolimatta kirkosta erotetuksi, sekä myös siksi, että kirkkoon liittämistään vastustava lapsihan saattoi kieltäytyä kasteesta aivan konkreettisesti. (Kuvanneeko lausuman yksipuolista henkeä myös se, että lausuma ohittaa tämän tavanomaisimman tilanteista, joissa lapsi voi päätöksellään pysyä uskonnollisten yhdyskuntien ulkopuolella?)

10. Konservatiivista kritiikkiä on kohdistettu UVL:ään siltä pohjalta, että UVL sallii lapsen liittämisen sellaiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan, johon yksikään huoltajista ja vanhemmista ei kuulu ja johon lapselakaan ei olisi yhteyksiä.

Mutta merkittävin ja monissa tapauksissa myös lähes ainoa seuraamus lapselle uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä on koulun pakollinen uskonnonopetus. Siksi lapsen uskonnollisen yhdyskunnan jäseneksi liittämisen ja uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman lapsen uskonnonopetukseen panemisen välillä ei ole niin suurta eroa, etteikö saman kritiikin olisi silloin koskettava tätä jälkimmäistäkin ilmiötä. Silloin johdonmukaisesti kritiikin mukaan ajatellen uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumatonta lasta ei siis saisi lainkaan panna uskonnonopetukseen. Kuitenkin vanhan UVL:n aikana uskonnonopetuksesta piti jopa erikseen vaatia vapautus, ja uudenkin UVL:n aikana peruskoulussa tähän uskonnonopetukseen lapsen voi huoltaja ilmoittaa (ehkä jopa vastoin toisen huoltajan kantaa). Itse asiassahan suuri enemmistö kirkkoon kuulumattomista lapsista on aina ollutkin ja on edelleen uskonnonopetuksessa. Monesti silloinkin, kun vanhemmat ovat uskonnottomia vakaumukseltaan. Se, että tämä ei ole nostattanut laajempaa huolestumista, kertoo juuri, että UVL:n huoltajille antamassa suvereenissa päätösvallassa ei ole pohjimmitaan mitään uutta ja outoa.

Lausumaan johti tilanne, että UVL ei tulutkaan sellaiseksi kuin ilmeisestikin eräät tahot kuvittelivat sen tulleen. Näillä tahoilla, kirkkopuolen konservatiiveilla ja uskonnonopetuksen edunvalvojilla, jotka pelkäävät kirkkoon kuuluvien huoltajien päätöksestä tapahtuvaa alle 15-vuotiaiden lasten kirkosta eroamista, oli kaikei vielä uskonnonvapauskomitean loppumietintö 28.2. 2001 mielessään. Mietintö olisi nimittäin antanut huoltajille päätösvalan vain tietyissä rajoitetuissa tilanteissa aika lailla vanhan UVL:n hengessä. Hallituksen esitys ja sen mukainen laki poistivat elegantilla ta-

valla nämä rajoitukset. Tätä eivät nuo tahot, eräät tuolloiset kansanedustajat mukaanlukien, tahdo näin jälkikäteen hyväksyä. He kaikei ajattelevat tulleen johdetuksi harhaan tai olleensa huolimattomia niin mietinnön pohjalta opetusministeriössä ja hallituksessa tapahtuneen asian valmistelun kuin vielä asian eduskuntakäsittelynkin yhteydessä.

Itse soitin syksyllä 2002 heti päivänä, jona hallitus antoi eduskunnalle esityksensä UVL:stä, opetusministeriön virkamiehelle, jolta oli saatavissa lisätietoja, ja varmistuin, että hänellä oli esityksestä sama käsitys kuin

On myös huomattava, että kirkkoonkaan kuuluvan perheen lapsella ei ole luontaista yhteyttä uskonnonopetukseen; hänhän syntyy ateistina, ja uskonnonopetus voi olla hänelle henkistä väkivaltaa, jossa vanhemmista ei ole apua.

11. Uskonnolliset yhdyskunnat eivät ilmeisestikään opillisin perustein tai oppiensa opettamista koskevista syistä salli omissa jäsenyytensä edellytyksissään jäsenekseen liitettävään joihin tiettyä ikää nuorempaa lasta tai ainakaan ilman, että vanhempi tai huoltaja on jäsen. Evankelis-luterilaisen kirkon tapauksessa tämä ilmeni kirkkolain jäsenyysspykälän muutoksesta. Uskonnollinen yhdyskunta saattaa jäsenekseen liitettävältä lapselta vaatia myös kypsyyden ymmärtää jäsenyyden merkitys tai jopa hyväksyy vain lapsen omasta aloitteesta tapahtuvan jäseneksi liittymisen.

Ei ole yhteiskunnan asia ottaa näitä uskonnollisten yhdyskuntien omia jäsenyyden eri edellytyksiä huomioon supistamalla UVL:n huoltajille antamaa suvereenia valtaa päättää lapsen liittämistä uskonnollisen yhdyskunnan jäseneksi. Tätä ei toisaalta tarvitsekaan tehdä, sillä vastuulliseen huoltajuuteen ymmärretään sisältyvän ilman UVL:ään tehtäviä rajoituksiakin, ettei pientä las-

ta liitetä uskonnolliseen yhdyskuntaan, johon yksikään hänen vanhemmistaan ja huoltajistaan ei kuulu ja johon hänellä ei ole muitakaan yhteyksiä. Näin nämä kaksi lähestymistapaa samaan kysymykseen lähestyvät toisiaan.

12. Konservatiivista kritiikkiä on kohdistettu UVL:ään siltä pohjalta, että UVL sallii lapsen siirtämisen pois huoltajien uskonnollisesta yhdyskunnasta, uskonnollisten yhdyskuntien ulkopuolelle. Huoltajat ovat kuitenkin aina voineet siirtää uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman lapsen pois uskonnonopetuksesta, joten huoltajien suvereeni päätösvalta ei ole sikäli uutta tässä. Mutta toisaalta ei myöskään ole mielekästä pakottaa ketään olemaan uskonnollisen yhdyskunnan jäsen. Oikeus erota uskonnollisesta yhdyskunnasta on uskonnonvapauden keskeisin osa. Siksi huoltajien on saatava pitää oikeutensa päättää ilmoittaa lapsi eronneeksi uskonnollisesta yhdyskunnasta siitä riippumatta, mikä huoltajien oma uskonnollinen asema on. Uskonnollisten yhdyskuntien ulkopuolella olemisesta ei ole mitään erityistä haittaa lapselle siinä mielessä kuin hänelle voi olla haittaa uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä. Huoltajilla on lisäksi oikeus säilyttää lapsi tämän ai-

emmassa uskonnonopetuksessa. Toisaalta huoltajilla on oikeus siirtää lapsi elämäkatsomustiedon opetukseen. Tämä jälkimmäinen oikeus heillä tuleekin olla, sillä yhteiskunta ei voi vaatia, että uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvat huoltajat antavat lapselle tämän yhdyskunnan mukaisen uskonnollisen kasvatuksen; eihän huoltajilla itsellään edes tarvitse olla yhdyskuntansa opin mukaista vakaumusta. Jos taas elämäkatsomustiedon opetus selitetään yleisesti olevan lapselle vahingollista, poistettakoon katsomusaineopetus koulusta kokonaan.

Uskonnollinen yhdyskunta, joka ei hyväksy sitä, että huoltajat, jotka kuuluvat siihen, ilmoittavat tähän yhdyskuntaan kuuluvan lapsensa eronneeksi siitä, käyttäköön oikeuttaan erottaa tällaiset huoltajat jäsenyydestään.

13. Perustuslain ja eduskunnan tuoreiden kannanottojen nojalla peruskoulussa uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvan oppilaan huoltaja voi ilmoittaa, että oppilas ei omantunnonnsyistä osallistu tämän yhdyskunnan uskonnollisiin tilaisuuksiin. (Opetushallituksen tästä 6.6.2003 antamien ohjeiden rajoitukset ovat mielestäni pätemättömät (Vapaa Ajattelija 6/2003).) Tuolloin olisi toki hyvin monessa tapauksessa joh-

jonka olin itse siitä saanut, se, että se todella antoi huoltajille suvereenin päätösvalan. Osasin kiinnittää huomioni tuohon seikkaan, sillä olin aiemmin kesällä Aamulehdessä vaatinut juuri sellaista vähimmäisparannusta mietinnön ehdotukseen nähden. Keskityin sitten toiminnassani ajamaan UVL:ään nuoren omaa päätösvaltaa.

Muhittuaan viime toukokuusta asti konservatiivien UVL:ään kohdistama kritiikki tuli julkisuuteen vasta elokuun lopussa kirkollisessa Kotimaa-lehdessä hallituksen annettua eduskunnalle esityksensä kirkkolain jäsenyysspykälän muutoksesta. Kirkollisko-

kouksessa tämän asian valmisteluun osallistuneet konservatiivit kritisoivat silloista omaa päätöstään UVL:n sananmukaista tulkintaa tukevana. Keskustelu ei levinnyt tiedotusvälineissä muualle.

Syksyllä eduskunnan hallintovaliokunta kutsui asiantuntijoikseen nimenomaan noita konservatiiveja. Asiantuntijoina myös toimineiden opetusministeriön ja joidenkin kirkon virkamiesten esittämä UVL:n tarmokas puolustus ei estänyt valiokuntaa laatimasta lausumaehdotustaan. Mutta valiokunta ei kutsunutkaan kuultavakseen ihmis-
oikeus- ja uskonnonvapausasiantuntijoita. ▶

Vihreiden kansanedustaja **Rosa Meriläinen** jätti kuitenkin mietintöön lausumaehdotuksen hylkäämistä ehdottavan vastalauseen. Hän perusteli nykyisen UVL:n säilyttämistä ja sen mukaisesti toimivaa kirkkolain muutosta toisaalta sillä, että yleisesti lainsäädännössä katsotaan, että lapsen tulee voida kehitystasoaan vastaavasti osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon, ja toisaalta lainsäädäntöä kuvaavalla lapsen edun ensisijaisuuden periaatteella. Hänen mukaansa lapsen edun pääsääntöisesti määrittää hänen huoltajansa.

Itse toimitin valiokunnalle kirkkolain muutosta ja sen takaista UVL:ää puolustaneen kirjelmäni, joka merkittiin kirjalliseksi lausunnoksi. Siihen liittyi oma dramatiikkansa. Uskonnonvapauskomitean (1998-2001) varapuheenjohtajana toimineen kirkkohistorian emeritusprofessori Juha Sepon asiaan laajasti kantaa ottava teos ”Uskonnonvapaus 2000-luvun Suomessa” (Edita 2003) ilmestyi vain päivää ennen kuin huomasin, että valiokunta kuuli seuraavalla viikolla häntäkin, UVL:n konservatiivista pääkriitikkoa. Ymmärsin, että juuri tuona ajankohtana olisi minun itsenikin yritettävä vaikuttaa asiaan, ja ehdinkin laatia myös Sepon kritiikkiin vastanneen kirjelmän.

Valiokunnan työn valmistumisviikolla Kotimaan pääkirjoitus kritisoi UVL:ää ja sen tulkintaa. Muutoin tiedotusvälineet sivuuttivat täysin niin eduskunnan päätökset kuin kirkkolain muutoksen voimaantulonkin. Tätä kirjoitettaessa opetusministeriössä ei ollut vielä ryhdytty konkreettisiin toimenpiteisiin lausuman johdosta. ●

donmukaista, jos huoltajat samalla ilmoittaisivat oppilaan eronneeksi tästä yhdyskunnasta ja siirtäisivät hänet elämäntarkomustiedon opetukseen. Siksi UVL:n on edelleenkin annettava huoltajille mahdollisuus toimia juuri niin.

14. Konservatiiviset UVL:n kriitikot puhuvat lapsen uskonnonvapaudesta lapsen oikeutena uskonnollisen tai elämäntarkomuksellisen kasvatuksen pysyvyyteen ohi huoltajien päätösvallan tilanteissa, joissa lapsella ei kuitenkaan ole vielä omaa päätösvaltaa. Mutta he eivät silti ole huolestuneita lapsen uskonnonvapauden loukkauksista silloin, kun elämäntarkomustiedon opetuksessa oleva lapsi ei saa olla koulussa johdonmukaisessa ympäristössä, vaan saattaa huoltajien päinvastaisesta tahdosta ja jopa tarmokkaista ponnisteluista huolimatta joutua heti ensiluokalla uskonnollisen vaikutuksen piiriin. Musiikintunnilla opetetaan sanoiltaan suggestiivisia virsiä, vaikka mikään pedagogiikka ei voi sitä lapsen kannalta puolustaa ja vaikka ainoa huoltajan vallassa oleva keino korjata asia on lapsen kannalta epämukava, lapsen poisottaminen sellaisilta tunteilta. Kriitikoille virret ovat kuitenkin vain yhteistä kulttuuria, eivätkä he myöskään tunnusta koulun yhteisiksi tarkoitettujen juhlien sisältämien uskonnollisten osien ongelmallisuutta. Edelleen mikään tilanne ei ole taannut eikä nykyisinkään takaa oppilaalle oikeutta pysyä elämäntarkomustiedon opetuksessa.

15. Huoltajien suvereenissa vallassa UVL:ssä ei syvimmin ajateltuna ole kyse lapselle asetettujen ikärajojen poistumisesta siten, kuin konservatiiviset UVL:n kriitikot sen esittävät, vaan siitä, saako lapsen uskonnollisesta asemasta ja

siihen liittyen koulun kasvatusaineesta päättäminen olla aina perheen sisäinen asia kuten lapsen henkilökohtaisista ja huoltoon kuuluvista asioista päättäminen on yleensäkin. Näin tulee olla. Uskonnot ja yhdyskunnat pitävät oppejansa oikeina ja tärkeinä, ja sen ne ottavat huomioon omissa jäsenyytensä edellytyksissä. Mutta oman asennoitumisensa näihin oppeihin ratkaisevat yksilöt itse. Siksi juuri päätösvaltaa lapsen uskonnollisesta asemasta, mainittujen edellytysten puitteissa, ei ole perusteltua viedä perheen yläpuolelle, vaikka uskontojen näkökulmasta niin kenties tulisi ollakin. Päinvastoin, päätösvallan erityisesti uskonnollisesta yhdyskunnasta eroamiseen on oltava mahdollisimman lähellä yksilöä itseään.

16. Seurauksena UVL:stä toki on, että lapsi voi nyt minkä ikäisenä tahansa, jo alle 12-vuotiaanakin, tehdä epävirallisesti aloitteen huoltajilleen uskonnollisen asemansa muuttamiseksi, eikä UVL aseta huoltajille aiemmanlaisia heidän omaa uskonnollista asemaansa koskevia ehtoja aloitteen toteuttamiseksi. Erityisesti lapsi saattaisi nykyään haluta erota uskonnollisesta yhdyskunnasta ja siirtyä uskonnonopetuksesta elämäntarkomustiedon opetukseen. Uskonnotiin yhdyskuntaan kuulumaton lapsi on aina ennenkin voinut huoltajien toimesta päästä pois uskonnonopetuksesta. Kirkkoon kuulumaton lapsi saattaisi haluta liittyä kirkkoon. Yleisimmin se kaiketi tapahtuisi rippikoulun yhteydessä, mutta esimerkiksi uskonnonopetuksessa oleva ja seurakunnan toimintaan osallistuva lapsi saattaisi syvästä vakaumuksesta haluta liittyä kirkkoon jo ennen kuin on saavuttanut kirkon asettaman rippikouluikänsä.

Tämän vuoden alusta lähtien kirkkolaki sallisi liittymisen 12-14-vuotiaillekin.

17. Silti on hyvin aiheellista, että UVL antaa lapselle omaa aloitteenteko- ja päätösvaltaa ja että lapsella on oikeus saada tieto tästä vallastaan. Kaksitoista vuotta täyttäneen lapsen uskonnollisen aseman voivat UVL:n mukaan huoltajat muuttaa vain lapsen omalla kirjallisella suostumuksella. Hänellä on siis oikeus estää sellainen uskonnollisen asemansa muutos, jonka kokee etujensa vastaiseksi. Tietysti huoltajat voivat tiedustella myös alle 12-vuotiaan lapsen kantaa aikomukseensa muuttaa tämän uskonnollinen asema. Hallituksen esityksessä UVL:stä 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumuksen vaatimista perusteltiin halulla turvata lapsen uskonnollisen tai muun katsomuksellisen kasvatuksen jatkuvuutta.

Konservatiiviset UVL:n kriitikot haluavat korostaa tätä jatkuvuutta siihen mittaan asti, että huoltajien valta ei heidän mielestään saisi olla suvereeni. Toisaalta koulussa katsomusaine on täysin sidoksissa lapsen uskonnolliseen asemaan vain lapsen kuullessa enemmistönä olevaan evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Siksi itse esitin kirjelmässäni eduskunnan sivistys- ja perustuslakivaliokunnille UVL:n käsitellyn yhteydessä seuraavan: *Perusopetuslakia olisi täydennettävä niin, että 12 vuotta täyttäneen oppilaan katsomusaineen saa vaihtaa vain hänen suostumuksellaan.* Puute on kuitenkin edelleenkin korjattava. Siksikään kriitikoiden jatkuvuusperusteille ei voi paljon arvoa antaa.

18. UVL:n mukaan 15 vuotta täyttänyt lapsi voi muuttaa uskonnollisen asemansa huoltajiensa suostumuksella. Mie-

lestäni tämä oikeus tulisi olla 12 vuotta täyttäneellä lapsella. Konservatiiviset UVL:n kriitikot vastustavat sitä. Heidän mukaansa näin on tosiasiaassa tällä hetkellä huoltajien suvereenin vallan tähden, ja siksi juuri he haluavat sen poistaa. Mutta kyllä lain muotoilut toisaalta 12 vuotta ja toisaalta 15 vuotta täyttäneiden lasten oikeuksien osalta eroavat toisistaan tavalla, jolla on merkitystä. Ensiksikin korkeamman ikärajan antama virallinen aloitteenteko-oikeus tuo lapselle myös oikeuden saada koulussa tieto tästä oikeudesta tätä ikää lähestyttäessä, kun taas alemman ikärajan antama vastaanpano-oikeus esitellään koulussa ehkä vasta samalla kerralla, jolloin oppilasta siis ajateltaisiin vain tulevana lapsen huoltajana. Toiseksi lain eri kohdilla on myös selvä psykologinen merkityseronsa siinä, miten huoltajat saattavat kokea lakitekstin kuvaavan lapsen valtaa ja miten he sen seurauksena tosiasiaassa lakia soveltavat. Sikäli huoltajien suvereenius ei kuitenkaan tee tyhjäksi ikärajojen eroa.

19. Itse asiassa mielestäni 12 vuotta täyttäneen lapsen tulisi saada itse päättää uskonnollisesta asemastaan (ja huoltajien siis sitä nuoremman lapsen), ja tällöin hänellä tulisi myös olla oikeus saada päättää jo peruskoulussa katsomusaineestaan uskonnollisen asemansa puitteissa samoin perustein kuin nyt lukiossa. Tämä olisi joka tapauksessa pisimmälle menevä lapsen uskonnonvapauden laajennus tilanteessa, jossa uskonnonopetus on pakollista kirkkoon kuuluvalla lapselle. Mutta tyydyn nyt vain vaatimaan, että 14 vuotta täyttäneellä tulisi olisi nämä oikeudet. Ikäraja ottaisi huomioon sekä nykylukion kurssi-
muotoisuuden että kirkon rip-

pikouluian. Silloin 12 vuotta täyttäneellä tulisi olla edellisessä kohdassa vaatimani oikeus. *Tilanne, jossa UVL:ssä olisi jäljellä vain nämä mainitsemani 12 ja 14 vuoden ikärajat, olisi nykyisten kolmen, 12, 15 ja 18 vuoden ikärajan tilannetta luonnollisempi, eikä huoltajien suvereenia valtaa siinä tilanteessa myöskään tarvitsisi enää kenenkään kyseenalaistaa.*

20. UVL:n ikärajojen laskemiseen on paineita. Aivan uudellinen paine koituu lukion kurssi-
muotoisuudesta. Lukioon menevä, kirkkoon kuuluva nuori, joka tahtoo sekä erota kirkosta että jättää uskonnonopetuksen, mutta joka ei edelliseen saa huoltajiensa suostumusta, voi joka tapauksessa torjua uskonnon kurssit, kunhan 18 vuotta täytettyään ja kirkosta erottuaan suorittaa elämäntutkimustiedon kurssit. Katsomukselliset ja yhteiskunnalliset omantunnonsyyt saattavat vaatia häntä toimimaan juuri siten. Sen seurauksena kuitenkin hänen lukioaikansa uhkaksi venyvä yli kolmen vuoden ja ohi ylioppilaskirjoitusten. Mutta missä olisi silloin perusteluita hänelle takaama yhdenvertaisuus lain edessä? Miten vastuuttomasti olisivatkaan hänen huoltajansa menetelleet? Eikö nuorella olisi aihetta nostaa vahingonkorvausoikeudenkäynti heitä vastaan? Eikö jo katkos katsomusaineopiskelussa merkitsisi vastuutonta lapsen huolto? Onko silloin hiukankaan vastuutaan tuntevilla huoltajilla enää mahdollisuutta evätä päättäväseltä nuorelta kirkosta eroamista toisin kuin heillä oli luokallisen lukion aikana? Tuolloinhan uskonnonopetuksen välttäminen olisi vaatinut nuorelta todella suuren uhrauksen, johon varmaankaan yksikään ei ryhtynyt. En minäkään, mutta olen täysin vakuuttunut, että jos lukio

Monissa yhteyksissä on käynyt ilmi, että vapaa-ajattelijoita pidetään ahdasmielisinä ja kapea-ajatuksisina. Jotkut akateemisesti sivistyneetkin. Uskallan olla eri mieltä asiasta.

Tietojeni mukaan miltei kaikki vapaa-ajattelijat ovat saaneet alkuperältään kristillisluterilaisen kasvatuksen kotona ja kouluissa. Siltä pohjalta monet ovat alkaneet ajatella asioita ja kasvaneet ateisteiksi. Minäkin sain 30-luvulla Pohjanmaalla lesta-diolaisen kotikasvatuksen, ja koulussakin oli uskonto pääaineena, jossa lapsille opetettiin että jumala loi puhaltamalla maailman.

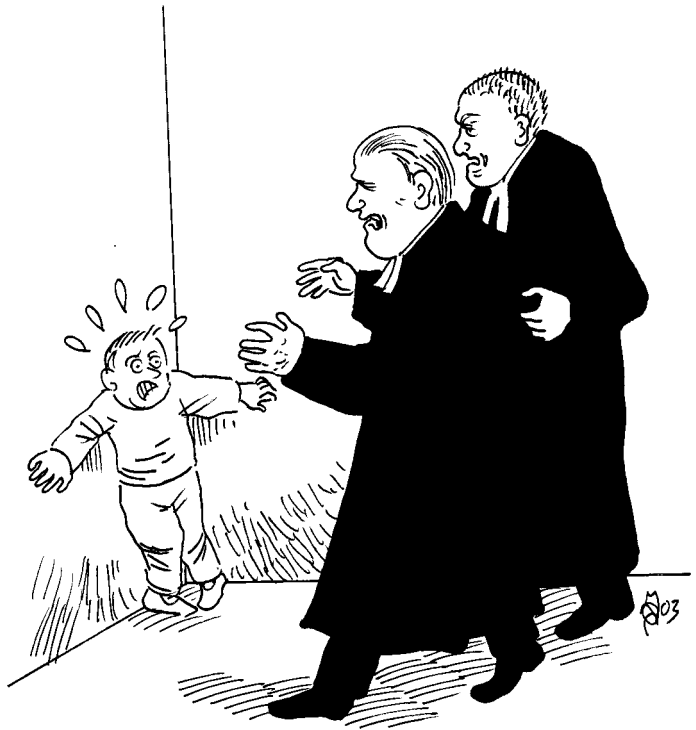
Tämä opetus upposi täydästi. Lapsena opituista asioista on myöhemmin vaikea luopua. Papiikin sanovat, että lapsensuokoiset pääsevät taivaaseen.

Helsinkiin muutettuani olin siis uskovainen, kävin rippikoulunkin Keski-Helsingin seurakunnan tiloissa ja ryypäsin ehtoolliseni Vanhassa kirkossa. Rippikoulua käydessäni pappi sanoi, että hän usein rukoili kirkosta eronneiden puolesta.

Sitten varusmiespalveluksesta päästyäni aloin ajatella asioita uudella tavalla ja aloin asetella niitä uuteen järjestykseen. Luin tietokirjallisuutta ja kävin kuuntelemassa tieteellisiä luentoja uskonnoista ja maailman synnystä. Hiljalleen karsiutui mielestäni tieto lapsena saadusta opetuksesta jumalasta ja maailmankaikkeuden synnystä.

Erosin kirkosta ja myöhemmin liityin Helsingin vapaa-ajattelijoihin. Voin vain sanoa, että lapsena opitusta uskonnosta on melkoisen vaikea luopua; siinä joutuu asioita punnitsemaan monelta kulmalta vuosiensa ajan.

Toivo Lyytikäinen

Piirros: P.A. Manninen

olisi aikamani ollut nykymallinen, olisin toiminut kuvaamallani lailla.

Kerroin tämän näkökohtani UVL:n valmistelun yhteydessä sekä kirjelmän hallitukselle ja eduskunnalle että laajasti sanomalehdissä. Professori **Juha Seppo** myönsi minulle viime toukokuussa, että uskonnonvapauskomitea, jonka varapuheenjohtaja hän oli, ei lainkaan kiinnittänyt huomiotaan lukion nykyiseen luonteeseen. Hän ei sitten myöskään viime lokakuussa ilmestyneessä kirjassaan "Uskonnonvapaus 2000-luvun Suomessa" tarttunut aiheeseen.

Täten UVL on kelvottomasti jättänyt huoltajat kohtaamaan yksin tilanteen, jossa on säilytetty 18 vuoden korkea ikäraja perusteluna se aivan toista aikaa kuvaava ajatus, että huoltajat voisivat pakottaa nuoren uskonnonopetukseen pitämällä hänet kirkon jäsenenä. Asiahan

on kääntynyt päinvastaiseksi: nuori voi kieltäytyä uskonnonopetuksesta, eivätkä huoltajat silloin pysty olemaan antamatta suostumustaan hänen kirkosta eroamisensa, mikä voisi olla heistä hyvinkin loukkaavaa. Vastuunsa väistäviä huoltajia taas on tietysti varoitettava tutkimattomasta jatkosta, kuten olen tehnytkin.

21. Lukiossa opiskelija käyttä itse puhevaltaa opiskeluasioissaan.

Ilmoituksen, ettei omantunnonsyistä osallistu uskonnollisiin tilaisuuksiin, hän tekee itse. Uskonollisiin yhdyskuntiin kuulumaton opiskelija voi omalla ilmoituksellaan osallistua enemmistön uskonnonopetukseen elämäntutkimustiedon opetuksen sijasta. Nämäkin seikat puoltavat sitä, että uskonnollisesta asemastaan olisi saatava päättää itsenäisesti viimeistään 15 vuotta täytettyään.

22. Eduskunnan lausuman mukaisia uskonnonvapauden vastaisia pyrkimyksiä kuvaa seuraava lainaus Juha Sepon kirjoituksesta Kirkko, valtio ja uskonnonvapaus arkkipiispa Jukka Paarman juhlikirjassa Arkki ja arki (Kirjapaja 2002): ”On tietysti selvää, ettei uskonnonvapauslaista pidä tieteen tahtoen tehdä sellaista, että sen säännökset houkuttelisivat eroamaan kirkkoista ja uskonnollisista yhdyskunnista.” Tämähän voi viitata vain alaikäisiin: UVL:n pitää estää nuoren kirkosta eroaminen niin pitkään, että uskonnonopetuksesta vapautuminen ei enää voisi toimia välittömänä motiivina siihen. Kuitenkin siis kyseessä olisivat erityisen vakaumukselliset nuoret, jotka eroavat kirkosta joka tapauksessa.

23. Ei ole erityistä syytä olettaa, että nykyinen UVL vanhaan verrattuna kasvattaisi niiden alaikäisten vuosittaista lukumäärää, jotka muuttavat uskonnollisen asemansa omasta aloitteestaan. Tarvitaanhan nimittäin tämän muutoksen toteuttamiseen yhä yhteisymmärrys huoltajien kanssa, mikä siis säilyy esteenä.

Kirkosta eroavien määrä olisi siis vuosittain edelleenkin sama pieni 300-400 kuin on ollut tähänkin asti. Kirkosta erotaisiin edelleenkin lukuisammin vasta, kun sen voi tehdä itsenäisesti, eli 18-vuotiaana, sillä huoltajien suostumuksen saaminen eroamiseen on suhteellisen vaikeaa. Kaikenikäisistä kirkosta eroavista tuonikäisiäkin olisi silti yhä vain pieni määrä. Uutta olisivat alle 15-vuotiaana kirkosta eroavat, mutta heidän määränsä olisi arvatunkin erittäin pieni. Kasvun alaikäisten eroamislukuihin toisi vain se, siirtymänä, että itsenäisen kirkosta eroamisen ikärajaa alennettaisiin. Sekään ei välttämättä muuttaisi sitä ko-

konaiskuva, että kirkosta erotaan pääsääntöisesti vasta myöhemmin kuin 18 vuoden iässä.

Kirkkoon liittyneiden määrä on ollut moninkertainen kirkosta eronneiden määrään verrattuna, ja liittyminen keskittyyneen kirkon rippikouluikäen edelleenkin. Sillä, että syksyllä 15 vuotta täyttävä voi nyt liittyä kirkkoon edellisen kesän rippikoulun yhteydessä, on merkitystä. Huoltajien suostumuksen saaminen kirkkoon liittymiselle on tilastojen mukaan ollut pääsääntöisesti helppoa sikäli, että 18 vuoden ikärajan saavuttaminen ei ole merkinnyt liittymiselle ainakaan aivan samanlaista murrosta kuin kirkosta eroamiselle. Mutta koko suostumusikäntö on loukkaava.

24. Huoltajien suvereniteetin merkitys onkin sen periaatteellisessa tärkeydessä. Kyllähän se tietysti myös auttaa moniakin pääsemään identiteettinsä mukaiseen uskonnolliseen asemaan ja katsomusopetukseenkin nuorempana kuin aiemmin oli lain puolesta mahdollista, ja tämä koskee erityisesti uskonnotonta identiteettiä. Mutta arvatunkin vasta lapsen oman päätösvallan lisääminen johtaisi vanhaan UVL:ään verrattuna tilastollisesti katsoen merkityksellisempään ja myös nuorten eri katsomusryhmien ja eri perheistä olevien kesken oikeudenmukaisempaan tulokseen.

25. Suomen uskonnonopettajien liitto on ilmaissut huolestumisensa UVL:n vaikutuksesta erityisesti 12-14-vuotiaiden oppilaiden uskonnonopettajien työllisyyteen. Kohdan 23 perusteella huoli on tarpeeton. On hyvin vääreinkin, että työllisyyskysymys edes yhdistetään keskeiseen uskonnon- ja omantunnonvapauteen, johon perustuviin ihmisten ratkaisuihin koulun on vain sopeuduttava. Kä-

sittäkseni sopeutuminen olisi helppoakin; nämä ilmiöt ovat vähäiset ja niiden muutokset hitaat.

26. UVL:ää tukee myös Ruotsin malli, jossa huoltajat päättävät lapsen uskonnollisesta asemasta (vanhemmuuslaki), mutta 12 vuotta täyttäneen lapsen osalta vain tämän suostumuksella (uskonnollisia yhdyskuntia koskeva vuonna 2000 voimaan tullut laki).

27. Lausumaan päädyttiin haalamatta odottaa kokemuksia UVL:n uusista piirteistä. Olisi kuitenkin aiheellista seurata UVL:n toimintaa, jotta nähtäisiin, onko sittenkään syytä peruuttaa UVL:n järkeviä vapausoikeuksia.

Itse laadin UVL:n puolivuotispäivänä maistraateille kyselyn tapauksista, joissa huoltajat ovat niille ilmoittaneet a) alle 12-vuotiaan lapsen tai b) 12 vuotta täyttäneen lapsen eronneeksi uskonnollisesta yhdyskunnasta heidän itsensä pysyessä tämän yhdyskunnan jäsenenä. Saamani 15 vastausta perustuivat muisteluihin. Tapauksia a) ei ollut esiintynyt. Tapauksia b) oli esiintynyt yhteensä vain yksi Tampereen (!) maistraattia lukuunottamatta, jossa niitä oli ollut arviolta 50. Vanhemmat eivät kaiketi vielä tunne lain uusia mahdollisuuksia. Kokemukset laista ovat siis niukat, mutta selvästikään mitään dramaattista ei ole tapahtumassa. Lausuma perustuu eduskunnan turhaan hätäilyyn ja konservatiivisten UVL:n kritikoiden turhaan myötäilyyn.

Eduskunnan lausuma on jätettävä sikseen. Huoltajien suvereeni valta on säilytettävä. Uskonnonvapauslakia on korjattava niin, että uskonnollisen asemansa voi muuttaa 14 vuotta täyttänyt lapsi itse ja 12 vuotta täyttänyt lapsi huoltajiensa suostumuksella. ■

Kymmenen käskyä, huivikielto ja kipsijeesus

Yhdysvaltain aluetuomioistuimien on päättänyt, että LaCrosse Wisconsinissa rikoi Yhdysvaltain perustuslakia pystyttäessään kristittyjen kymmenen käskyä sisältävän monumentin kaupungin puistoon ja myymällä monumentin sisältävän kaistan puistoa Kotkien veljeskunnalle.

Edd Schempp on kuollut 95 vuotiaana. Hän oli toinen niistä valittajista, jotka saivat aikaan pakollisen rukouksen ja Raamatun lukemisen poistamisen Yhdysvaltain kouluista. Toinen valittajista, **Madalyn Murray O'Hair** murhattiin poikansa ja pojantyttärensä kanssa **George W. Bushin** kuvernöörikaudella Texasissa.

Edd Schempp kuoli vanhuuden mukanaan tuomiin sairauksiin. Schempp kuului unitaareihin. Sellainen kirkko tarvittaisiin Suomeenkin, noin puolet unitaareista on jonkin lajin uskovia ja noin puolet ateisteja, valitettavasti ateistit ovat tällä hetkellä Yhdysvaltain unitaari-kirkoissa selvästi häviöllä.

Vuonna 1956 kouluviranomaiset nuhtelivat Edd Schemppin poikaa siitä, että hän oli pakollisten kymmenen Raamatun lauseen sijasta lukeutunut koulussa 10 säettä Korraanista. Vuonna 1959 kolme liittovaltion tuomaria totesivat, että Pennsylvania oli rukous-säädöksillään rikkonut Yhdysvaltain perustuslakia. Asia siirtyi Yhdysvaltain korkeimmalle oikeudelle, koska kouluviranomaiset eivät antaneet periksi.

Myöhemmin Edd Schemppin tapaus ja Madalyn Murray O'Hearin tapaus yhdistettiin. New Yorkin katolinen kardinaali **Spellman** vastusti jyrkästi rukousten poistamista kouluista.

Vuonna 1963 Yhdysvaltain korkein oikeus päätti äänin 8-1, että rukoukset ja Raamatun lukeminen Yhdysvaltain kouluissa ovat perustuslain vastaisia.

Ed Schempp kirjoitti ahkerasti lehtiin ja osallistui sodanvastaisiin mielenosoituksiin. Ed Schemppiä vastaan hyökättiin hänen kotipaikkakunnallaan voimakkaasti, vaikka hän luki kotonaan julkisesti Raamatua. Hän kirjoitti myöhemmin satiirisen kirjan "Ostajan opas Jumalia ostaville" (*A Buyer's Guide For Gods*). ■

Joukkotuhoseiden pyhimys

Pyhimysennätysten tekijä paavi **Johannes Paavali II** on nyt tehnyt pyhimyksen Itävallan keisari **Karl I**:stä (1887 - 1922). Vatikaani on jo vahvistanut kaksi ihmettä, jotka vaaditaan pyhimykseksi julistamista varten. Kanonisen lain mukaan pyhimykseltä vaaditaan vähintään kaksi ihmettä, yksi eläessään ja toinen kuoltuaan.

Keisari Kaarlen kuoleman jälkeinen ihme muistuttaa **Äiti Teresan** vastaavaa ihmettä. Keisari Kaarlen tapauksessa vaarallisen sairass nunnna väitti Brasiliassa, että hän oli eräänä yönä rukoillut edesmenneen Itävallan keisarin autuaaksi julistamisen puolesta ja parantunut sairaudestaan.

Keisari Kaarlen eläessään tekemä ihme on äsken mainittua kuuluisampi. Itävallan historiankirjojen mukaan ihme on nimeltään Kobaridin ihme, ja se tappoi neljäkymmentätuhatta italialaista sotilasta (koko sodassa kuoli noin miljoona italialaista, **Ernest Hemingwayn** *Jäähyväiset aseille* kertoo tästä sodasta).

Ihme tapahtui ensimmäisessä maailmansodassa 24 lokakuuta 1917. Itävallan ja

Saksan joukot onnistuivat murtautumaan solan läpi lähellä Kobaridia Slovakiassa. Ihmeen takana eivät kuitenkaan olleet pyhät voimat vaan myrkkyykaasu. Keisari oli tilannut 100 000 kaasukranaattia, joilla vihollisia pommitettiin neljä tuntia.

Myrkkyykaasun käyttö on määritelty Haagin sopimuksessa sotarikokseksi, ja keisari Kaarlele voidaankin kutsua Joukkotuhoseiden Pyhimykseksi. ■

Slovakiaan pakkouskontoa

Slovakian parlamentti on hyväksynyt suurella enemmistöllä mutta vastalauseiden säästämänä sopimuksen katolisen kirkon kanssa. Sopimus takaa katoliselle kirkolle paljon vaikutusvaltaa Slovakian kouluissa ja heikentää Slovakian sekulaarin perustuslain vaikutusta. Slovakia on siirtynyt valtiokirkkomaaksi.

Sopimuksen mukaan uskonnon ja etiikan opetukseen osallistuminen on pakollista kaikissa peruskouluissa ja toisen asteen kouluissa ikävuosien 6-18 välillä. Päivähoidosta tarjotaan uskontokasvatusta, jos löytyy riittävän paljon siihen haluavia. Uskonnollinen kasvatusta maksaa valtiolle noin 2,46 miljoonaa euroa. Sopimus antaa uskonnollisille kouluille erityisaseman. Vaikka valtio tukee niitä, niiden ei ole pakko noudattaa muiden koulujen opetussuunnitelmia. Ne voivat poistaa opetuksestaan kaiken, mikä ei ole kirkon oppien mukaista.

Katolisen kirkon lisäksi Slovakiassa on 11 muuta rekisteröityä kirkkoa. Myös niille myönnettiin samat oikeudet. Eräät oppositiopuolueet kuten liberaalit ja kommunistit aikovat vedota asiassa perustuslakituomioistuimeen. ■

kesäpäivät

Hiidenkiuas Paimiossa

LÄHDE: www.paimio.fi

Vapaan ajatuksen päivät Paimiossa

Vapaa-ajattelijain liiton liittohallitus päätti kokouksessaan 25.1.2004, että seuraavat Vapaan ajatuksen kesäpäivät järjestetään Paimiossa viikonloppuna 31.7.-1.8. Isännöijänä on **Turun vapaa-ajattelijat ry**, ja kesäpäiville ovat jälleen tervetulleita kaikkien vapaa-ajattelijayhdistysten jäsenet sekä muut vapaa-ajattelusta kiinnostuneet.

Kesäpäivien ohjelma alkaa lauantaina aamukymmeneltä ja päättyy sunnuntaina iltapäivällä. Ohjelmassa on luvassa keskustelua liitosta ja sen tehtävistä tänä päivänä sekä sunnuntaiaamuinen paneeli kunnan ja kirkon edustajien kanssa hautaus-toimen nykytilanteesta. Lauantai-illan vietto tapahtuu kiertoajelun ja saunomisen merkeissä, jonka jälkeen majoitutaan Kestikartanoon.

Osallistumismaksu tulisi alustavan talararvion mukaan olemaan 30 €/hlö. Tarkempia tietoja seuraa tulevissa Vapaa Ajattelijan numeroissa ja yksityiskohtia voi tiedustella myös liiton varapuheenjohtaja **Tauno Lehtoselta** (GSM 050-325 0891). ●

Vapaa-ajattelijain liitto -
Fritänkarnas förbund ry

Puheenjohtaja

Erkki Hartikainen

Puhelin (09) 2233273, GSM (040) 565 1271

Sähköposti etkirja@dlc.fi

Varapuheenjohtaja

Tauno Lehtonen

GSM (050) 325 0891

Sähköposti taunolehtonen@luukku.com

Päəsihteeri

Juha Kukkonen

GSM (040) 704 7258

Sähköposti juha.kukkonen@saunalahti.fi

Toimisto

Paula Vasama

Neljäs linja 1,

00530 HELSINKI

Puhelin (09) 715 601, fax (09) 715 602

Sähköposti val@vapaa-ajattelijat.fi

Toimisto on avoinna klo 09.00-17.00.

Järjestösihteeri

Janne Vainio

GSM (050) 365 6808

Sähköposti janne.vainio@helsinki.fi

Kotisivu

<http://www.vapaa-ajattelijat.fi>

Pankkiyhteys

Sampo 800014-85180

(Lahjoitus- ja testamenttitili sama)

Vapaa Ajattelija -lehden numeroiden alustava ilmestymisaikataulu:

1/2004	vko 11
2/2004	vko 19
3/2004	vko 27
4/2004	vko 36
5/2004	vko 45
6/2004	vko 52

Vapaa-ajattelijain liitto
Neljäs linja 1, 00530 Helsinki

.AT03

Vapaa-ajattelijain liitto ry

Vapaa-ajattelijain liitto on vapaa-ajattelijain, ateistien ja humanistien muodostamien vapaa-ajattelijayhdistysten keskusjärjestö. Se on myös näiden ryhmien etu- oikeusturva- ja kulttuurijärjestö.

Vapaa-ajattelijain aatteellisena tavoitteena on tieteellisen maailmankatsomuksen levittäminen ja tutkiminen.

Yhteiskunnallisena tavoitteena on Suomen molempien valtiokirkkojen erottaminen valtiosta ja niiden julkisoikeudellisen aseman lakkauttaminen. Liitto edesauttaa ja ylläpitää uskonottoman ja ateistisen kulttuurin kasvuedellytyksiä ja kehitystä.

Erityisesti liitto valvoo uskonnonvapauslain soveltamista sekä vapaa-ajattelijain, ateistien ja humanistien ihmis- ja kansalaisyhteisöjen loukkaamattomuutta.

Liitto ajaa sellaisia lainsäädännöllisiä muutoksia, jotka turvaavat uskonottomuuden ja ateismin vapauden sekä näiden katsomusten kaikenpuolisen tasa-arvoisen kohtelun muihin kansalaisiin nähden.

Liitto toimii yhteistyössä samoihin päämääriin pyrkivien koti- ja ulkomaisten järjestöjen kanssa.

(Edellä esitetty on muotoiltu liiton sääntöjen 2 §:stä)

Olen kiinnostunut toiminnastanne

Lähetätkää minulle lisätietoja

Haluan liittyä jäseneksi

Tilaan Vapaa Ajattelija -lehden

NIMI _____

OSOITE _____

POSTITOIMIPAIKKA _____

65 c

Vapaa-ajattelijain liitto ry
Neljäs linja 1
00530 HELSINKI